

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG A JELENKORI CIGÁNY NÉPISMERET OKTATÁSÁHOZ

Forrás: http://szochalo.hu/oktatas/modszertani_segedanyag

Tartalom

BEVEZETŐ, HONLAPISMERTETŐ

KI A CIGÁNY?

Bevezető szöveg:

Óravázlat

Tantárgy-koncentráció:

Feladatok

1. feladat

2. feladat

OKTATÁS

Bevezető szöveg

Óravázlat

Feladatok:

1. feladat:

2. feladat:

SZOCIÁLIS VISZONYOK

Bevezető szöveg

Óravázlat

Feladatok

1. feladat:

2. feladat:

A SZTEREOTÍP CIGÁNYKÉP ELLEN

Bevezető szöveg

Óravázlat

Feladatok

1. feladat

2. feladat

MÉDIA ÉS WEB

Bevezető szöveg

Feladatok

1. feladat

2. feladat

1. SZÁMÚ MELLÉKLET - A MAGYARORSZÁGI CIGÁNYOK NYELVI CSOPORTJAI

2. MELLÉKLET - PÉLDA AZ ISKOLAI JOGSÉRELEMRE

3. SZÁMÚ MELLÉKLET ÁHOGY EGY MAI FIATAL LÁTJA

4. SZÁMÚ MELLÉKLET VERSEK A CIGÁNYOKRÓL

Bevezető, honlapismertető

A Kurt Lewin Alapítvány 2008 késő őszén nyerte el a „Nemzetiségi és roma kisebbségi óvodai nevelésben és iskolai nevelésben-oktatásban felhasználható kutatások támogatása 2008.” című pályázatot.

Arra kapott megbízást, hogy készítsen módszertani segédanyagot a cigány népismeretet oktató pedagógusok bevonásával, tapasztalataik, problémáik, illetve igényeik feltérképezésével. **Annak érdekében, hogy a kidolgozott segédanyag a mindennapi gyakorlat kihívásaira nyújtson válaszokat, a tananyag elkészítésekor bevontuk a munkába az érintett tanárok lehető legszélesebb körét.**

A feladat nem volt könnyű: több száz iskolában folyik ugyan népismeret oktatás, de a tárgyat legtöbb esetben nem különálló óráként, hanem más tantárgyakba integrált modulként tanítják. **Több könyv, jegyzet és dokumentum forog kézen-közön, de nincs egységes, mindenki által elfogadott tankönyv, amelyre a pedagógusok támaszkodhatnak.** Az is hamar kiderült, hogy minél több tanárral és szakemberrel vesszük föl a kapcsolatot, annál több, sokszor ellentétes vélemény jelenik meg arra vonatkozóan, hogyan érdemes oktatni a cigány népismeretet.

Honlapunkkal azt kívánjuk elősegíteni, hogy elinduljon, illetve megerősödjön az eszmecsere a cigány népismeretet oktató tanárok között. Ismerjék meg egymás jó gyakorlatait, módszereit. **A segédanyagot kiegészítő fórum a cigány népismereti oktatás hosszú távú fejlesztését szolgálja, amely lehetőséget biztosít közösen szerkeszthető, digitális népismereti tudástár kialakulására.**

A segédanyag célja:

A segédanyag célja a cigány népismeret 7-12 osztályos tanulókat oktató tanárok munkájának támogatása és a népismereti oktatás hatékonyabbá tétele. A tanároknak készült segédanyag abban nyújt segítséget, hogy releváns ismeretek korszerű módszerekkel kerüljenek feldolgozásra és átadásra, elősegítve a diákok előítéletmentes gondolkodásának, aktív szerepvállalásának és reális, pozitív cigányképének/identitásának kialakulását. A teljesség igénye nélkül öt témát emeltünk ki, melyek segítségével a pedagógusok önállóan is képesek lesznek bármely más témához egy hasonló segédanyagot felépíteni. **Célunk olyan módszertani segédanyag létrehozása volt, mely integrált oktatásban, akár osztályfőnöki vagy más tanórákon is alkalmazható, miközben elsősorban a hazai cigányság életével és kultúrájával foglalkozik.**

A módszertani segédanyag 3 fő célja:

1. társadalmi ismeretterjesztés
2. a roma identitástudat erősítése
3. a kommunikációs, együttműködési készségek fejlesztése

A segédanyag használata:

A segédanyagot témánként javasoljuk feldolgozni. A témához kapcsolódó óravázlatot a fogalomtár, a linkgyűjtemény és a multimédiatár aktív használata mellett ajánljuk alkalmazni. A feladatok - melyek feldolgozása az óravázlatnál szabadabb, átfogóbb és több tanórányi tevékenységre nyújt lehetőséget – tetszőlegesen használhatóak. Segítségként minden téma esetében pontos leírást vagy eligazítást találsz a teendőkkel kapcsolatban. A segédanyagban szereplő feldolgozási módok arra szolgálnak, hogy új lendületet nyerj. Használd és fejleszd tovább!

A célcsoport:

A módszertani segédanyag elsősorban a cigány népismeretet oktató tanároknak készült. Másodsorban mindazoknak, tanítsanak akármilyen tantárgyat is, akik szeretnék kiegészíteni, feldobni az óráikat új, korszerű módszerekkel és nyitottak az Internet által nyújtott lehetőségekre. Végül azoknak a pedagógusoknak, akik sokszor úgy érzik, hogy nem kapnak megfelelő segítséget a munkájukhoz, alig van, akivel megoszthatnák szakmai problémáikat kérdéseiket, vagy éppen sikeres kezdeményezéseiket adnák át másoknak.

Koncepció:

A Kurt Lewin Alapítvány immár 14 éve, partnereivel való szoros együttműködésben kíván hozzájárulni a demokratikus társadalom megerősödéséhez, a tolerancia növeléséhez és felelős társadalmi befektetések létrejöttéhez. A segédanyagban Ligeti György, az alapítvány kuratóriumának elnöke által korábban sikeresen alkalmazott koncepciót kívánjuk használni.

Idézett Ligeti György, Cigány népismereti tankönyvének módszertani segédanyagából:

„Röviden, szerintünk fontosabb, hogy tudja, értse a diák (és a tanár), miként hat a kultúrára (ebbe értendő például az öltözködés) az egyén vagy a család társadalomban elfoglalt foglalkozási, jövedelmi helyzete, vagy identitása, mint az, hogy megjegyezze milyen színű köntényt hordanak a gáboros cigányok (Románia), illetve milyen kalapot a nagyecsediek.”

A segédanyagban két féle koncepció van jelen: identitás erősítése és társadalmi ismeretek terjesztése. Ugyan a cigány népismeretet oktató tanárok között is megoszlanak a vélemények, a Kurt Lewin Alapítvány szerint a cigány népismereti oktatásban összhangba kell hozni, a kulturális és a társadalomismereti témákat. A roma népismeret tanítását az állampolgári szocializáció eszközének és lehetőségének tartjuk. A népismeret oktatása során szélesebb körű ismeretek átadására és bonyolultabb, a társadalmi világba erősen beágyazott összefüggésrendszerek megértésére van szükség. Mindemellett fontosnak tartjuk a reális, pozitív cigány identitás kialakulását is, amely elősegítheti, hogy a gyerekek magabiztosan álljanak ki a történelmében és hagyományaiban gazdag cigány kultúra mellett.

A segédanyagban fontos szerepet szánunk a feladatoknak, azon belül is a tanórán kívüli tevékenységeknek, illetve tanórák olykor rendhagyó szervezésének. Ennek célja, hogy fejlessze a diákok demokratikus vitakultúráját, elősegítse a gyerekek aktivitását valamint a tanulók érdeklődéséhez szabható tanmenet kialakítását. A népismereti oktatás során nagyon fontos a kommunikációs és az együttműködési képesség elsajátítása, mely nélkülözhetetlen a megismeréshez, illetve ahhoz a vitához-eszmeccseréhez, mely nyomán lehetővé válik a konfliktusok konstruktív módon való kezelése – azok destruktív rendezése vagy elfojtása helyett.

A honlapstruktúra:

A honlap 5 fő téma köré csoportosul:

1. Ki a cigány?
2. Oktatás, továbbtanulás
3. Szociális viszonyok
4. A sztereotíp cigánykép ellen
5. Média és web

Minden témához tartozik:

- bevezető szöveg
- óravázlat
- 10 fogalommagyarázat (a témához kapcsolódó legfontosabb fogalmak)
- 2 feladat
 - a feladatok értékeléséhez szempontok
 - a tanulók demokratikus vitára sarkallására és moderálására alkalmas módszer
 - a tanulók gyűjtőmunkájának motiválására és koordinálására alkalmas módszer
 - multimédiás segédeszközök (fotók, videók)

Az 5 téma a főoldalról külön aloldalakon érhető el. Az aloldalakon találhatóak az óravázlatok és feladatok (módszerekkel együtt). További aloldalakra lépve érhető el a fogalommagyarázat, a linkgyűjtemény és a multimédiás segédeszközök.

Hasznos böngészést és jó tanítást kíván a Kurt Lewin Alapítvány!

Regisztrálj és látogass fel a Fórumra!

Szólj hozzá, töltsd fel legjobb anyagaidat és cserében te is találhatsz olyat, amit fel tudsz használni az óráidhoz!

Illés Márton

illes.marton@kla.hu

Ki a cigány?

Bevezető szöveg

Az első témakörben feltesszük a klasszikus kérdést: Ki a cigány? Bemutatjuk, a cigány közösség sokszínűségét, ugyanis a magyarországi cigányság nem egységes népcsoport, hanem néprajzilag, szociológiailag megkülönböztethető csoportok összessége. Részben Erdős Kamill öröksége nyomán nyelvi szempontból csoportosítjuk az itt élő cigányságot. Ezt követve készítettünk egy óravázlatot, továbbá a feladatok és a fogalommagyarázat is a cigány nyelvek helyzetét, presztízsét járja körül. Miért fontos ez? A többségi társadalom magyar nyelvet beszélői sokszor nem tudnak különbséget tenni a különböző cigány csoportok között, így homogén közösségnek tekintik a romani és a beás nyelvet beszélők közösségét. E két közösség egymás nyelvét nem érti meg. Találkozhatunk olyan esetekkel is, amikor maga a beszélő sincs tisztában azzal, hogy melyik nyelvet, illetve nyelvjárást beszél. Jelenleg a cigány nyelvek az intenzív nyelvcsere folyamatának legkritikusabb szintjén állnak, presztízsük növelése nélkülözhetetlen a nyelvcsere visszafordításához. Érintőlegesen foglalkozunk még a népcsoport külső és belső elnevezéseivel, valamint a cigány nyelvekből átvett szavakkal is.

Az alábbiakban - miként más témák esetében is - találhatsz:

- egy óravázlatot, mely nyelvi szempontból csoportosítja a cigányságot
- 10 elemből álló foglalomtárat, mely a cigány nyelvekhez kapcsolódó legfontosabb fogalmakat magyarázza
- további két feladatot, melyek feldolgozása az óravázlatnál szabadabb, témája átfogóbb és több tanórányi tevékenységre nyújt lehetőséget
- kép és multimédiatárat, melyek az órai munka során használhatók és a tanítási eszközök bővítését szolgálják
- linkgyűjteményt, melyben a témához kapcsolódó fontosabb honlapokat gyűjtöttük össze neked, természetesen a teljesség igénye nélkül.

Óravázlat

Témakör: Ki a cigány?

Téma: A cigány közösség sokszínűsége – csoportosítás nyelvi szempontból

Oktatási célok:

- Ismeretszerzés
- Fejlesztő munka
- Kommunikációs készség
- Vitakultúra
- Elemző képesség
- Szövegértés

Kulcsfogalmak: nyelvi csoportok, cigány nyelvek (nyelvjárások), kétnyelvűség, nyelvcsere, nyelvek presztízse

BEVEZETÉS, RÁHANGOLÓDÁS

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>Rövid vita: Ki a cigány?</p> <p>1. Azt tekintjük cigánynak, aki annak vallja magát.</p> <p>2. Az a cigány, akit a környezete annak tart.</p> <p>A többségi környezet kiket minősít cigánynak? A kérdés: Mi alapján ítéli a külső környezet? Életmód alapján? Nyelv alapján? Antropológiai jellegzetességek alapján? Származás alapján?</p>	<ul style="list-style-type: none"> Vitakultúra Kommunikáció 	A tanár által moderált beszélgetés	Nincs	5 perc	

FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>A nyelvek alapján csoportosítjuk a magyarországi cigányokat</p> <p>Az indoeurópai nyelvcsalád nyelvei ábra. Keressük meg a cigány nyelveket a rajzon, soroljuk fel nyelvrokonait.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Figyelem Ismeretszerzés 	A tanár által moderált beszélgetés	Az indoeurópai nyelvcsalád nyelvei című ábra	5 perc	<p>A nyelvi megoszlást jeleníti meg Pálmainé dr. Orsós Anna (Pécs, PTE BTK Romológia Tanszék) ábrája.</p> <p>E szempontból lényeges, hogy a mindkét hivatalos magyarországi cigány nyelv – a romani és a beás – az indoeurópai nyelvcsaládba tartozik.</p> <p>A romani (lovári) az indo-iráni elágazásból nő ki, a beás pedig a latin ágból.</p>

FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>4 csoport dolgozik. A csoportok válassznak maguk közül egy csoportszóvivőt!</p> <p>1. csoport: Szótárakból (beás, romani) keresetek ki alapszavakat, hasonlítsátok össze a két nyelvet! Szavak pl.: ház, ló, víz, kenyér, hús, stb.</p> <p>2. csoport: Kiselőadás a romungrókról. Felkészülés a kiadott rövid szöveg alapján.</p> <p>3. csoport: Kiselőadás az oláh cigányokról. Felkészülés a kiadott rövid szöveg alapján.</p> <p>4. csoport: Kiselőadás a beásokról. Felkészülés a kiadott rövid szöveg alapján.</p> <p>A felkészülés után meghallgatjuk a csoportok beszámolóit.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunikációs készség • Figyelem • Ismeretszerzés 	A csoport-szóvivők egymás után bemutatják a csoportmunka eredményét a többi csoportnak.	<ul style="list-style-type: none"> • Csoportok felkészülését segítő szövegek, ill. adatok (1. számú melléklet) • szótárak 	15 perc	A három nagy nyelvi csoport mellett megemlíthetők a szintók, az ún. német cigányok is, annak ellenére, hogy a csoportosításba elenyésző számuk miatt nem kerültek bele.

FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>Hallgassuk meg a cigány himnuszt! Közben figyeljük milyen nyelvű szöveg!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Figyelem • Elemző képesség 		multimédiatárban található himnusz	8 perc	<p>A magyarországi romák hivatalosan is elismert himnusza a Gelem, gelem kezdetű nemzetközi cigány himnusz. Emellett azonban a magyarországi romák körében egy másik költemény két különböző dallamváltozata is himnuszként vált ismertté. Egy Bari Károly által gyűjtött népmese alapján Varga Gusztáv írt dalszöveget magyarul, Orsós Jakab pedig beás nyelven. A dallamot a Kalyi Jag együttes szerezte, és Lungo o drom angla mande („Hosszú az út előttem”) című lemezükön jelent meg Könyörgés címmel. Miután a dal beásul hangzik el, ezért a beások körében azonnal nagy népszerűsége lett szert, és azóta ez a beás himnusz.</p> <p>Ugyanennek a szövegnek a magyar nyelvű változatát egy másik, gyorsabb dallammal dolgozta fel az Ando Drom együttes, amely szintén gyorsan népszerű lett a cigányság körében. Ezt a változatot a nagy nyilvánosság előtt először Horváth Aladár minősítette himnusznak, 1993-ban, az Egerben rendezett roma polgárjogi tüntetésen. Ennek hatására ezt a dalváltozatot sokan a „magyarországi cigányság himnuszának” tekintik.</p>

HÁZI FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
Készítse el mindenki a saját családfáját minimum négy generációt érintve! A családtagok mellett tüntessék fel a személyek nyelvhasználatát/nyelvismeretét is! Következő órán az elkészített családfákat elemezve figyeljük meg a nyelvhasználatban bekövetkező változásokat, értelmezzük és magyarázzuk meg a folyamatot!					A diákok kérdezzék a szüleiket és a rokonokat.

1. számú melléklet

Tantárgy-koncentráció:

Irodalom, nyelvtan

például:

- Nyelvrokonság, nyelvcsaládok
- Nyelvjárások
- Himnusz
- Könyvtári ismeretek, szótárzás

Ember és társadalom

például:

- Népvándorlás
- Életmód, foglalkozások
- Földünk és környezetünk
- Magyarország társadalomföldrajza

Zene

például:

- Himnusz, népek himnuszai

Feladatok

1. feladat

A magyarországi cigányságot nyelvi szempontból csoportosítjuk: beás, oláh, romungró. A többségi társadalom magyar nyelvet beszélői sokszor nem tudnak különbséget tenni a különböző cigány csoportok között. Találkozhatunk olyan esetekkel is, amikor maga a beszélő sincs tisztában azzal, hogy melyik nyelvet, illetve nyelvjárást beszél. A Dél-Dunántúlon használt oláh cigány terminust nem mindig a romani nyelvet beszélőkre használják, sokkal inkább a beás cigányokra, ez sokszor félreértésekhez vezethet. Ha valakiről azt mondják, hogy oláh cigány, ezen a tájon lehet beás is. A névhasználat oka a „román” népnév egykori változata („oláh”), így hát az archaikus román nyelvet beszélő beást is nevezik így. Erre ügyeljenek a következő feladat kapcsán!

A gyerekek készítsenek interjút egy olyan felnőttel, aki beszél a beás vagy a romani nyelvet! A feladat célja, hogy a cigány közösség nyelvi sokszínűségét bemutassuk, és megvizsgáljuk a népcsoport külső és belső elnevezéseit.

Segítő kérdések az interjú elkészítéséhez:

- Milyen nyelvet beszél?
- Milyen jól beszél a nyelvet?
- Tudja-e, hogy milyen nyelvjárást beszél?
- Tudomása szerint hol beszélnek a romák/cigányok hasonlóan vagy ugyanúgy?
- Miben különbözik az ő nyelvük/beszédük?
- Hol beszélnek a romák/cigányok máshogyan?
- Megérti őket?
- Ők hogyan nevezik magukat?
- Milyen más roma/cigány csoportokat ismer?
- Ismeri őket személyesen vagy csak hallott róluk?
- Hogyan nevezik ezeket a csoportokat?
- Hogyan nevezik ezek a csoportok saját magukat?
- Ismeri a következő elnevezéseket: oláh, romungró, beás, szintó, kolompár?
- Milyen elnevezéseket ismer még?

Az interjú elkészítése után a „riporterek” kiselőadást tartanak, melyben beszámolnak a munkáról. Értékeljétek ki a válaszokat, gyűjtsétek össze a különböző elnevezéseket, nyelvi csoportokról kapott információkat!

Értékelési szempontok:

- Hogyan érezted magad a munka során?
- Milyen érzés volt a szerepedben lenni?
- Mi volt a célod?
- Mi volt a feladat?
- Mi alapján választottál interjúalanyt?
- Hogyan viselkedett a válaszadó?
- Hogy érzed, szívesen válaszolt? Nyitott volt-e?
- Választ kaptál-e kérdéseidre?
- Okozott-e valami nehézséget? Kihez fordultál segítségért? Miért?
- Sikerült-e elérni a célt, illetve hogyan lehetett volna sikeresebb?
- Mi volt a jó a feladatvégzés során?
- Mi volt a legérdekesebb a munkában?
- Okozott-e valami meglepetést a feladat során?
- Milyen új információkkal gazdagodtál a munka kapcsán?
- Melyik interjúalany volt a legérdekesebb?
- Ki szolgáltatta a legérdekesebb információkat?
- Melyek voltak ezek?

2. feladat

A társadalmi környezet befolyásolja az identitás vállalását: ha befogadó a környezet, és értéként kezeli a másságot, a közösség, az egyének identitásvállalása nagyobb lesz, ellenkező esetben ennek a fordítottja figyelhető meg. Az identitásvállalással összefügg a nyelvhasználat mértéke. A legtöbb cigánygyerek kétnyelvű, de gyakori hogy a kisebb presztízű cigány nyelv ismeretét letagadják. A kétnyelvűségnek van egy olyan altípusa, amely a két nyelv között a domináns és alárendelt nyelv szerint tesz különbséget. A domináns nyelv az, amelyiken szívesebben szóvalunk meg, de az alacsony presztíz miatt a domináns nyelven nem szólal meg a gyerek. Jelenleg a cigány nyelvek az intenzív nyelvcsere folyamatának legkritikusabb szintjén állnak, presztízük növelése nélkülözhetetlen a nyelvcsere visszafordításához.

A következő feladattal feltérképezhetjük, hogy ki miért vallja magát az adott közösséghez tartozónak, továbbá megtudhatjuk, hogy hogyan vélekednek a fiatalok a nyelvmegtartásról.

A gyerekek végezzenek kutatást az iskolában! Mindenki kérdezzen meg 3 diákot, aki beszél a beást vagy a romanit! Sok minden befolyásolhatja, hogy találnak-e „megfelelő” alanyt. Jó légkör, elfogadó környezet szükséges ahhoz, hogy a gyerekek megszólaljanak valamelyik cigány nyelven, illetve, hogy vállalják identitásukat. Erre ügyeljétek, senki ne kerüljön számára kellemetlen helyzetbe!

Segítő kérdések, ha a beást beszéli az alany:

- Milyen állampolgárságú vagy? (beás, magyar, egyéb?)
- Milyen nemzetiségűnek tartod magad? (beás, beás és magyar, magyar?)
- Mi az anyanyelved? (beás, beás és magyar, magyar?)
- Szüleid beások?
- Nagyszüleid közül hányan voltak beások?
- Te beásnak érzed magad?
- Mitől érzed magad beásnak? Szüleid miatt? Mert ez az anyanyelved? Mert ezen a nyelven beszélsz? Mert ehhez a közösséghez tartozol?
- Szerinted mit kellene tenni azért, hogy a beás nyelv megmaradjon?

A gyerekek számoljanak be a munka menetéről, tapasztalataikról! A kutatás eredményeit gyűjtsétek össze, közösen értékeljétek a válaszokat! Fogalmazzatok meg következtetéseket, magyarázzátok meg a reakciókat!

Értékelési szempontok:

- Hogyan éreztetted magad a munka során?
- Milyen érzés volt a szerepedben lenni?
- Mi volt a célod?
- Mi volt a feladat?
- Mi alapján választottál interjúalanyt?
- Hogyan viselkedett a válaszadó?
- Hogy érzed, szívesen válaszolt? Nyitott volt?
- Választ kaptál a kérdéseidre?
- Okozott valami nehézséget? Kihez fordultál segítségért? Miért?
- Sikerült elérni a célt, illetve hogyan lehettél volna sikeresebb?
- Mi volt a jó a feladatvégzés során?
- Mi volt a legérdekesebb a munkában?
- Okozott valami meglepetést a feladat megoldása során?
- Milyen új információkkal gazdagodtál a munka kapcsán?
- Melyik interjúalany volt a legérdekesebb?
- Ki szolgáltatta a legérdekesebb információkat?
- Melyek voltak ezek?

A tanulók demokratikus vitára sarkallására és moderálására alkalmas módszer

Állapodjatok meg a keretekben, egyeztetek meg abban, hogy ki mit vár és vállal az adott feladattal kapcsolatban – téged is beleértve!

A munka során segíts a szervezésben, támogasd az új ötleteket, mindenkit egyformán terelgess!

A munkához szükséges eszköz/időkeret mindenki számára egyformán biztosított legyen!

Az előadásokra maximum 10 perc álljon rendelkezésre. Hasznos készség a földolgozott téma és az összegyűjtött ismeretek adott időkeretbe szerkesztése.

Az előadás ideje alatt a hallgatóság soraiból ne lehessen közbeszólni.

Az egyes előadások után biztosíts lehetőséget a hallgatóság számára, hogy kérdezzenek, hozzászóljanak.

Ha senki sem tud válaszolni a kérdésre, érdemes felírni és a következő órán visszatérni rá.

A közös megbeszélés során figyelj, hogy mindenki elmondhassa, amit szeretne – moderálj! Így lehetőséget adsz a csendesebb gyerekek számára is, hogy elmondhassák a véleményüket és őket is jobban megismerjék a hangosabbak. Ez sokat segíthet az előítéletek csökkentésében.

Megfelelő légkör, elfogadó környezet szükséges ahhoz, hogy a gyerekek (felnőttek is) megszólaljanak valamelyik cigány nyelven, illetve, hogy vállalják identitásukat. Erre ügyeljétek, senki ne kerüljön számára kellemetlen helyzetbe!

A tanulók gyűjtőmunkájának motiválására és koordinálására alkalmas módszer

Az interjúk elkészítésére elegendő, de nem túl sok időt érdemes biztosítani. A szűk időkeret a szervezési, feladat-megosztási, kölcsönös felelősségi körökre hívja fel a figyelmet. Vigyázni kell ugyanakkor, hogy túl kevés időt se adj, mert akkor pedig az esélytelenség érzése csökkenti a teljesítményt.

Érdemes mindig döntési szabadságot hagyni a gyerekeknek, hogy a rendelkezésre álló lehetőségek közül melyikkel szeretnének foglalkozni. A szabad témaválasztás motiválhatja a munkát.

A keretekben előzőleg szükséges közösen megállapodni. A keretek/szabályok kialakításába mindenképpen vegyenek részt a gyerekek is, hiszen ezen szabályok betartására kéred őket.

Ha magukénak érzik a szabályokat és célokat – ennek kulcsa, hogy véleményüket kikéred, közösen alkotjátok meg őket –, akkor egymástól is elvárják betartásukat, egymást is ösztönzik a munkára.

Motiváló lehet, ha a létrehozott kutatás eredményét fel lehet tenni az internetre, az iskola honlapjára vagy egy külön, a népszerű csoport által működtetett honlapra. Ehhez hanghordozóra rögzíthetitek az interjút, vagy ha ez nem kivitelezhető, akkor a kutatás eredményeit foglaljátok össze grafikonokban, táblázatokban!

A munka eredménye feltölthető ezen honlapra is!

A legérdekesebb interjúalanyt érdemes meghívni a következő órák egyikére, hogy mindenki megismerhesse és kérdezhessen tőle.

A gyerekek figyelmét felhívhatjuk arra is, hogy akár egy nem helybelivel is készíthetnek interjút a digitális technika (internet) segítségével!

Beszélhetünk a cigány nyelvekkel kapcsolatos eddigi kutatásokról, ezek fontosságáról, szerepéről a nyelvmegtartásban. Esetleg néhány gyerek érdeklődését felkelthetjük a kutatói munka iránt!

Oktatás

Bevezető szöveg

A második témakörben az oktatás és továbbtanulás jelenkori helyzetét, aktuális kérdéseit járjuk körül, ezen belül az iskolai jogok, az állásinterjú, pályaválasztás, és a hazai roma népismereti oktatás résztémaköreinek földolgozásához kívánunk segítséget nyújtani.

A részterületek témái részben behatárolják, hogy milyen korú gyerekekkel lehet kipróbálni őket, mindazonáltal azt gondoljuk, hogy minden résztéma éppoly fontos lehet a 7-től 12. osztályos tanulók számára. Az iskolai jogok ismerete és a demokratikus szabályalkotás értelme és hatása már jóval a beiskolázás előtt hatással vannak – kiemelten a hátrányos helyzetű, gyakorta roma származású – gyerekekre. A jog helyes alkalmazása és értelmezése az iskolai élet mindennapjaiban kardinális szerepű, a kiszolgáltatottabb társadalmi csoportok számára pedig egyenesen létkérdés.

A pályaválasztás témakörnél nagyon fontosnak tartjuk, hogy az adott társadalmi, szociális viszonyokon belül, a lehetőségek felé nyitottan történjen a feldolgozás. Tisztában vagyunk a roma társadalmat sújtó előítéletek és szociális hátrányok lehetséges következményeivel, ez azonban nem vethet gátat a gondolkodásunknak! Hiszünk benne, hogy mindannyian teremtői vagyunk a társadalmi és munkaerő-piaci környezetünknek. A jellemzőiről és kihívásairól való gondolkodás, a roma népismereti órákon való, pedagógus által irányított, moderált tematikus beszélgetés és kutatómunka a fejlődés, előrelépés lehetőségét is nyújthatja.

Az alábbiakban - miként más témák esetében is - találhatsz:

- egy **óravázlatot**, mely a roma kisebbségi témakörök iskolán belüli, kreatív és strukturált feldolgozására ad lehetőséget egy rádióprogram-sorozat tervének kidolgozása révén
- 10 elemből álló **fogalomtárat**, mely a közélet és média viszonyaira vonatkozó kulcsfogalmakat határoz meg
- további **két feladatot**, melyek feldolgozása az óravázlatnál szabadabb, témája átfogóbb és több tanórányi tevékenységre nyújt lehetőséget
- kép és **multimédiatárat**, mely az órai munka során használható, és az élményszerű ismeretszerzést szolgálja
- **linkgyűjteményt**, melyben a témához kapcsolódó fontosabb honlapokat gyűjtöttük össze Neked, természetesen a teljesség igénye nélkül.

Óravázlat

Témakör: oktatás

Téma: diákjogok

Oktatási célok:

1. ismeretszerzés
 - a. jogok, jogállam
 - b. kisebbségi jogok
2. fejlesztő munka
 - a. kommunikációs készség
 - b. vitakultúra
 - c. elemzőképesség

BEVEZETÉS, RÁHANGOLÓDÁS

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>Előzetes ismeretek feltérképezése</p> <p>Beszélgetés a jogokról</p> <p>(Az alábbi kérdések példák az előzetes ismeretek feltérképezéséhez.)</p> <p>Mit nevezünk jogszabálynak?</p> <p>Milyen törvénygyűjteményeket ismertek?</p> <p>Tudtok-e olyan dolgot mondani körülötünk, itt a tanteremben, amihez nincsen köze a jognak?</p> <p>Miért szokás azt mondani, hogy a jogokkal köteleességek is járnak?</p> <p>Mit jelent az, hogy addig tart a szabadságod, míg a másikat nem sérti?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kritikus gondolkodás • Vitakultúra • Kommunikáció 	Körben ülve a tanár által moderált beszélgetés	Nincs	10 perc	Az előzetes ismeretek feltérképezése nyomán előjönnek a személyes élmények. Az ezekről való beszéd, a kortársak és a te kérdéseid, válaszaid sok információt adnak arról, hogy milyen a gyerekek attitűdje a jogszabályok, a törvények tekintetében. Ezeket az információkat érdemes az óra további részében is figyelembe venni, építeni rájuk, visszacsatolni a feldolgozás során az itt elhangzottakhoz.

FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>Brainstorming (ötletroham) az iskolai jogokról</p> <p>Soroljatok föl minél több iskolával, oktatással kapcsolatos jogot!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Innovatív gondolkodás • Kommunikáció • Figyelem • Ismeretszerzés 	Csoportosan egy központi helyen lévő tábla/flip chart körül az adott témáról kötetlen, de irányított ötletelés	<ul style="list-style-type: none"> • Tábla/flipchart • Papír • kréta/toll 	10 perc	<p>A brainstorming szabályai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mindenki szabadon elmondhatja az ötletét • Minden elhangzott ötlet fölkerül a táblára abban a formában, ahogy elhangzott – tehát nem értelmezve • Nem minősítjük egymás ötletét • Nincs rossz ötlet! <p>Amennyiben a gyerekeknek nem, vagy alig jut eszükbe diákokat érintő jog (azért hagyj időt, hátha...), segíthetsz nekik. Ehhez mi is adunk segítséget, amit az óravázlat alatt találsz.</p>

FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>A gyerekek 3-4 fős csoportokban dolgozva válasszanak ki egyet a táblán összegyűjtött jogok közül.</p> <p>A kiválasztásra került jog kapcsán három dologra adjanak választ:</p> <p>1. Csoportmunkában vitassák meg és hozzanak rá példát, hogy a napi gyakorlatban hogyan sérülhet az adott jog?</p> <p>2. Vitassák meg, hogy a roma kisebbséget hogyan érinti az adott jogszabály és megsértése? Miben különböznek a romáknak és a nem romáknak a jogai - ugyanaz, több, kevesebb?</p> <p>3. Alkossanak szabályt az adott jog megsértésére!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Absztrakt gondolkodás • Áttekintő képesség • Elemző képesség • Problémaelemző képesség • Döntési képesség • Kritikus szemlélet • Kommunikációs készség • Munkaszervezés 	<p>3-4 fős csoportokban dolgoznak, közös véleményüket nagyalakú papírra rögzítik.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • nagyalakú (A2-es) papír • filcek 	<p>15 perc</p>	<p>Mielőtt elkezdenék a csoportmunkát, érdemes megbizonyosodni arról, hogy minden világos-e a feladattal kapcsolatban. Itt ismét előkerülhet, hogy bizonyos fogalmakat nem ismernek, például érdemes megbeszélni, hogy mi a jogsértés, és mit értünk szabályalkotás alatt, hiszen e fogalmak adják a feladat lényegét.</p> <p>A jogszabályalkotás feladata talán önmagába futó logikának tűnhet, de csak akkor, ha nem feladatként tekintünk magára a szabályalkotásra. Ebben a feladatban tehát nem az az elsődleges, hogy a jogsérelmet át tudják-e fogalmazni szabállyá a gyerekek – bár ez sem annyira könnyű –, hanem az, hogy fölismerjék és megtapasztalják, hogy a szabályalkotást mindig vita előzi meg. A szabályalkotás során értékek és érdekek mentén határozunk. Az apró hangsúlyok is jelentést nyernek. A szabályok betartása akkor várható leginkább, ha konszenzus eredményeként született.</p>

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>Minden csoport válasszon szóvivőt, aki bemutatja a többieknek a létrehozott szabályt és ismerteti a három részfeladatra adott csoportválaszt.</p> <p>A beszámolókat követően adj lehetőséget, hogy a többi csoport kérdezzen, reagáljon az elhangzottakra.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • érvelési képesség • kommunikációs készség 	A csoport-szóvivők egymás után bemutatják a csoportmunka eredményét a többi csoportnak.	Blu Tack a papírlapok rögzítéséhez	A szóvivők számára érdemes szabott időkeretet adni, különösen ha szerteágazó témát kell összefoglalni.	A szóvivők számára érdemes szabott időkeretet adni, különösen ha szerteágazó témát kell összefoglalni.
<p>A következő órán a téma feldolgozása folytatható.</p> <p>Elemzési szempontok, melyet otthoni átgondolásra is föl lehet adni a gyerekeknek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Miért ezt a jogot választottátok? • Milyen érvek és ellenérvek születtek a szabályalkotás során? • Hogyan jutottatok közös véleményre? Volt-e vita, érvelés? Kinek a szava döntött és miért? • Igényeltetek-e valamilyen külső segítséget – például a közoktatási törvényt? • Milyen formában készítettétek el a bemutatandó anyagot? • Indokoljátok a létrehozott szabály helyességét! 	<ul style="list-style-type: none"> • Absztrakt gondolkodás • Áttekintő képesség • Elemző képesség • Problémaelemző képesség • Kritikus szemlélet • információfeldolgozás képessége 				A feldolgozás szempontjai összhangban vannak a szabályalkotás céljaival. Ha ezeket a területeket, kérdéseket végigbeszélitek, föltárul a jogok és szabályalkotás viszonya: a közösségi együttműködési keretek lefektetésének célja és értelme.

A 2. sz. melléklettel szeretnénk plusz segítséget nyújtani a munkához, és az óravázlat feldolgozásához

Tantárgy-koncentráció:

Állampolgári ismeretek:

például:

- Diákjogok a különböző kultúrákban
- Diákok érdekvédelmi szervezetei Magyarországon és a világ más tájain

Történelem:

például:

- A diákjog alakulása a XX. században
- Az Európai Diákjogi Charta megismerése

Irodalom, nyelvtan:

például:

- Móricz Zsigmond – Légy jó mindhalálig
- Szövegten, stilsztika

Feladatok

1. feladat

Állásinterjú szimulálása:

Az iskolai tanulmányok szoros kapcsolatban vannak a munkaerő-piaci elhelyezkedéshez szükséges tudás, készségek és képességek elsajátításával. Jelen feladatban annak szimulálására van lehetőség, hogy mi történik egy állásinterjú során, milyen érzés a szereplők bőrében lenni. A gyakorlat által lehetőség nyílik beszélni a roma kisebbség hátrányairól és lehetőségeiről az állásinterjúk esetében, arról, hogy miként lehet fölkészülni az interjúra, milyen érvelés és viselkedés, attitűd lehet eredményes, biztosíthat sikert az álláskereső számára.

A szerepjáték előtt ezért mindenképpen érdemes beszélgetni a témáról a gyerekekkel. Ehhez hasznos eszközök:

- Nyíltan beszélni a roma kisebbséget érintő előítéletek szerepéről az álláskeresés tekintetében. Megkérdezni, hogy vannak-e személyes élményeik és/ill. mik azok.
- Közösön önéletrajzot készíteni vagy kiosztani minta önéletrajzokat, melyek alapján megírhatják a sajátjukat.
- Megbeszélni, hogy mi a különbség az önéletrajz és a motivációs levél között. Elbeszélgetni arról, hogy mi álmaik állása, valamint mihez szeretnének kezdeni az iskola után?

A ráhangoló és az előzetes ismereteket mozgósító beszélgetést követően ossz ki szerepkártyákat, melyen rövid információ van az interjúztató és álláskereső

- személyéről (múltja, jelene)
- motivációiról
- tudásáról
- igényeiről
- szándékairól, vállalásairól

A gyakorlat során a gyerekek párokba rendeződve játsszák el a szituációs gyakorlatot. Akár többször párt és szerepkört is cserélhetnek, érdemes ezért bővebben meghatározni a rendelkezésre álló időt.

A páros munka után, ha van önként jelentkező, eljátszhatják a többieknek a számukra legkedvesebb jelenetet, mely tapasztalatait közösön meg lehet beszélni.

Elemzési szempontok:

- Milyen érzés volt a szerepedben lenni? Méltatlanul alábecsüljük az érzelmekről való beszélgetést. Nehezen különítjük el az érzelmi okokat és az érzelmeken kívüli, „objektív” okokat, mikor együttműködünk vagy éppen konfliktusunk van valakivel. Ha lehetőség van beszélni az érzelmekről, kezelhetőbbé és érthetőbbé válik a helyzet. Az sem mellékes, hogy az érzelmelek felszínre hozásával általában nyugodtabbá válik az ember.
- Mi volt a célod?
- Mi volt a feladat? Tapasztalat, hogy gyakran összekeverjük a feladatot a céllal. A célok kijelölése aszerint alakul, hogy számunkra mi a fontos a feladatban: mi a prioritás, mit tekintünk sikernek. Feladat és cél különválasztása nem mindig választható persze el egymástól, megfogalmazása segít a motiváció megteremtésében, abban, hogy valóban magunkénak érezzük a feladatot. Azáltal, hogy azonosítjuk a szerepünket, feladatunkat és felelősségünket a feladatban, maga a feladatvégzés is nagyobb eséllyel lesz sikeres.
- Mennyire sikerült elérni a célodat?
- Hogyan lehetett volna sikereesebb?
- Mi volt a jó abban, ahogyan a feladatot elvégezted?

2. feladat

A roma kisebbségi oktatás helyzete Magyarországon:

Bemutató és információt nyújtó óra az országban működő és/illetve a közelmúltban működött főbb roma kisebbségi oktatási intézményekről, kezdeményezésekről. A földolgozáshoz 4-5 fős csoportokban készüljenek föl a gyerekek egy-egy intézményből, melyekről 10 percben kiselőadást tartanak a többi csoport számára. A földolgozás menete tetszőlegesen változtatható a oktatás célja szerint. Amennyiben több órában kerül földolgozásra a téma, bővebb lehetősége van diáknak-tanulónak egyaránt, hogy izgalmas, élményt adó kutatómunkát végezzen.

A feladat során először Te dolgozol. Ismertesd a feladatot a gyerekeknek!

Végezzenek kutatómunkát a Magyarországon működő roma kisebbségi oktatási intézményekről. A kutatás során használjanak minél több forrást és eszközt, engedjék szabadjára a fantáziájukat. A kutatómunka eredményét kiselőadásban fogják bemutatni a többi csoportnak.

Adj rövid információt a választható intézményekről! Példák a lehetséges oktatási intézmények közül:

- Gandhi Közalapítványi Gimnázium és Kollégium, (Pécs, Dél-Dunántúl)
- Kalyi Jag Roma Nemzetiségi és Számítástechnikai Szakiskola (Budapest)
- Dr. Hegedűs T. András Alternatív Alapítványi Szakiskola, Középiskola és Kollégium (Szolnok, Észak-Alföld)
- Don Bosco Szakképző és Általános Iskola (Kazincbarcika, Észak-Magyarország)
- Józsefvárosi Tanoda (Budapest)
- Collegium Martineum (Mánfa, Dél-Dunántúl)
- Romaversitas (Budapest)

Adj szempontokat a földolgozáshoz.

Példaként mi is adunk párat:

- Hogyan jött létre az intézmény? Kik hozták létre és milyen célból?
- Miért ott alapították meg az iskolát?
- Mi az, ami a legjobban tetszik az iskola által nyújtott programok, szolgáltatások közül?
- Mi az, ami a legkevésbé tetszik az iskola által nyújtott programok, szolgáltatások közül?
- Kinek ajánlanád az iskolát?
- Hasonlítsd össze a választott és a saját iskolád roma kisebbségi oktatását?

Forrásként használható:

- az intézmény honlapja
- telefonos interjú egy ott dolgozó tanárral
- az internetes közösségi site-okon (iwiw, facebook stb.) interjú ott tanuló diákkal
- a Soros Alapítvány honlapjáról elérhető, a Kurt Lewin Alapítvány által végzett kutatási beszámoló vonatkozó oldalai
- internetes hírportálok, illetve roma tematikájú honlapokon található vonatkozó újságcikkek, riportok, híryanagok

Értékelési szempontok:

E kérdések abban nyújthatnak segítséget, hogy részletesen tudjátok elemezni a feladatot.

A válaszok segítségével megtudhatod, mitől lesz a csoportod számára érdekes, sikeres egy feladat.

- Hogyan érezték magukat a gyerekek a fölkészülés során?
- Hogyan érezték magukat a gyerekek az előadás során?
- Hogyan készültek föl a gyerekek a beszámolóra, kiselőadásra? Hogyan szervezték meg a közös munkát?
- Mennyire sokoldalú az előadás?
- Hányan vettek részt a csoportmunkában, kinek mi volt a feladata?
- Mi volt a legnagyobb élmény a kutatómunkában?
- Önmaguk hogyan jellemzik saját munkájukat?
- Melyik előadás tetszett nekik a legjobban, miért?
- Mit tanultak a fölkészülés során?
- Mi okozta a legnagyobb nehézséget? Kihez fordultak a problémával?
- Volt-e olyan része a munkának, amit nem értettek?
- Mivel magyarázzák a bemutatott iskolák jelenlegi helyzetét? (Például ha megszűnt.)

A tanulók demokratikus vitára sarkalására és moderálására alkalmas módszer:

- Az előadást és a befogadást egyaránt segíti, ha vizuálisan is követhető – érdemes nagyalakú papírra (A2-es) vázlatot készíte(t)ni vagy bármi más módon illusztrálni a kutatás eredményeit.
- Az előadásokra maximum 10 perc álljon rendelkezésre. Ezen időkeret soknak tűnik, mégis nehéznek bizonyulhat a téma és az összegyűjtött ismeretek adott időkeretbe szerkesztése.
- Az előadás ideje alatt a hallgatóság soraiból ne lehessen közbeszólni.
- Az egyes előadások után biztosíts lehetőséget a hallgatóság számára, hogy kérdezzenek, hozzászóljanak.
- A kérdésekre a fölkészülő csoport bármely tagja válaszolhat.
- Ha senki sem tud válaszolni a kérdésre, érdemes fölírni és a következő órán visszatérni rá.

A tanulók gyűjtőmunkájának motiválására és koordinálására alkalmas módszer:

- A gyűjtőmunkára elegendő, de nem túl sok időt érdemes biztosítani. A szűk időkeret a szervezési, feladat-megosztási, kölcsönös felelősségi körökre hítja föl a figyelmet. Vigyázni kell ugyanakkor, hogy túl kevés időt se adj, mert akkor pedig az esélytelenség érzése csökkenti a teljesítményt.
- Érdemes mindig döntési szabadságot hagyni a gyerekeknek, hogy a rendelkezésre álló lehetőségek közül melyikkel szeretnének foglalkozni. A szabad témaválasztás lehetőséget ad az önkéntes csoportalakításra is.
- A keretekben előzőleg szükséges közösen megállapodni. A keretek/szabályok kialakításába mindenképpen vegyenek részt a gyerekek is, hiszen ezen szabályok betartására kéred őket. Ha magukénak érzik a szabályokat és célokat – ennek kulcsa, hogy véleményüket kikéred, közösen alkotjátok meg őket –, akkor egymástól is elvárják betartásukat, egymást is ösztönzik a munkára.
- Motiváló lehet, ha a létrehozott gyűjtés, kutatás eredményét föl lehet tenni az internetre, az iskola honlapjára vagy egy külön, a népismereti csoport által működtetett honlapra.
- A munka eredménye föltölthető ezen honlapra is!

Szociális viszonyok

Bevezető szöveg

A harmadik témakörben a szociális viszonyokat járjuk körül, ezen belül is a település, lakóhely, lakásviszonyok, munkavállalás, munkanélküliség, szociális segély résztémákat. Úgy gondoljuk, ezek feldolgozásakor kiemelten fontos, hogy ne csak tartalmilag legyen helytálló a tananyag (ezzel most csak érintőlegesen foglalkozunk), hanem módszertanában is olyan eszközökkel kerüljön feldolgozásra, melyek: az előítéletek tudatosításához, a sztereotipikus gondolkodás visszaszorításához járulnak hozzá. E módszerekkel az a célunk, hogy ezek helyét a széles társadalmi, szociális környezetet mozgató kritikus gondolkodás vegye át.

A kidolgozott óravázlat, továbbá a két feladat a jelenkori munka-, lakás- és szociális viszonyokra reflektálnak, azok kreatív feldolgozására kívánnak ösztönözni Téged, kedves pedagógus, és munkád közvetítésével a roma népismeretet tanuló gyerekeket. A gyakorlatok során arra törekedtünk, hogy részben a hagyományos tanórai keretekhez és tartalomhoz – népismeret, népköltészet –, részben a 21. századi magyar munkavállalási és szociális környezethez – lakásviszonyok, foglalkoztatás – illeszkedjenek.

Fölmerülhet Benned, hogy a feladatok csak részben elemzik a romaság szociális viszonyait. Ebben teljesen igazad van. Miként azt a bevezetőben is megfogalmaztuk: célunk olyan módszertani segédanyag készítése volt, mely integrált oktatásban, akár osztályfőnöki vagy más tanórákon is alkalmazható, miközben elsősorban a hazai cigányság életével és kultúrájával foglalkozik. E feldolgozási mód tehát nem eltereli, hanem kiszélesíti a téma hatókörét és a Te lehetőségeidet.

Az alábbiakban - miként más témák esetében is - találhatsz:

- egy **óravázlatot**, mely a roma kisebbségi témakörök iskolán belüli, kreatív és strukturált feldolgozására ad lehetőséget egy rádióprogram-sorozat tervének kidolgozása révén
- 10 elemből álló **fogalomtárat**, mely a közélet és média viszonyaira vonatkozó kulcsfogalmakat határoz meg
- további **két feladatot**, melyek feldolgozása az óravázlatnál szabadabb, témája átfogóbb és több tanórányi tevékenységre nyújt lehetőséget
- kép és **multimédiatárat**, mely az órai munka során használható, és az élményszerű ismeretszerzést szolgálja
- **linkgyűjteményt**, melyben a témához kapcsolódó fontosabb honlapokat gyűjtöttük össze Neked, természetesen a teljesség igénye nélkül.

Óravázlat

Témakör: szociális viszonyok

Téma: a szociális viszonyok megjelenése a népköltészetben

Oktatási célok:

1. Ismeretszerzés
 - a. Népköltészet témakörben
 - b. Szociális viszonyok témakörben
2. Fejlesztő munka
 - a. Elemzőképesség
 - b. Reflektív gondolkodás képessége
 - c. Együttműködés

Kulcsfogalmak: népköltészet, néphagyomány, hátrányos helyzet, szociális probléma

BEVEZETÉS, RÁHANGOLÓDÁS, AZ ELŐZETES ISMERETEK FÖLTÉRKÉPEZÉSE ÉS AKTIVIZÁLÁSA

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>Beszélgetés arról, hogy mi tekinthető népköltészetnek. http://www.kislexikon.hu/nepkolteszet.html</p> <p>(Az alábbi kérdések példák az előzetes ismeretek föltérképezéséhez.)</p> <p>Mit jelent az, hogy népköltészet? A népdal népköltészethez tartozik?</p> <p>Miről szólnak a népköltészeti dalok, szövegek?</p> <p>Tudtok példát mondani?</p> <p>A RAP népköltészetnek számít vajon?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kritikus gondolkodás • Vitakultúra • Kommunikáció 	Körben ülve a tanár által moderált beszélgetés	Nincs	10 perc	Az előzetes ismeretek föltérképezése nyomán előjönnek a személyes élmények, ismeretek. Az ezekről való beszéd, a kortársak és a te kérdéseid, válaszaid sok információt adnak arról, hogy milyen ismereteik vannak a témáról, azoknak mi lehet a forrása. Sok segítséget adhat a munkádhoz, a motiváció fenntartásához, ha ezekhez a forrásokhoz nyúlsz elsőként és rájuk reflektálva bővíted az ismeretüket, gondolkodásukat.

FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>Gyűjtőmunka</p> <p>3-4 fős csoportokban dolgozva gyűjtsetek össze minél több olyan dalt, címet, dalszöveget, mesét, legendát stb., mely a cigányság mindennapi életének örömeiről, nehézségeiről szól!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Innovatív gondolkodás • Kommunikáció • Együttműködési készség • Figyelem • Kritikus gondolkodás • Reflektív gondolkodás 	<p>3-4 fős csoportokban dolgozzanak, melyeket ők alakítottak ki. Törekedj rá, segítsd őket, hogy a csoportokban azonos számban legyenek gyerekek.</p> <p>Erre érdemes 2 percnyi időt adni. Egy közös lapra írják föl a gyűjtésük eredményét.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Papírlap • Tollak 	10 perc	

FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>A gyűjtés folytatása, együttműködés</p> <p>Forgószínpad módszerrel keveredjenek a csoportok és osszák meg egymással a gyűjtésüket, ha eszükbe jut újabb dal, cím, dalszöveg, vers, mese, legenda stb., azt is írják a listára.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Absztrakt gondolkodás Áttekintő képesség Elemző képesség Kritikus szemlélet Kommunikációs készség Munkaszervezés Innovatív gondolkodás Együttműködési készség 	<p>A forgószínpad módszer lényege, hogy keveredjenek a csoportok. Szervezési módja lehet: beosztjuk a gyerekeket aszerint, hogy mindenki kap egy számot. Ezt követően az 1-es számot kapott gyerekek összeülnek és alkotnak egy közös csoportot, a 2-es sorszámúak is összeülnek egy új csoporttá és így tovább. Ezáltal a csoportok újrarendeződnek és a gyerekek megosztják egymással saját csoportjuk gyűjtését.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Papírlap Tollak 	10 perc	

FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>Földolgozás</p> <p>Gyűjtsétek össze közösen, hogy az első majd a második kör csoportjaiban milyen gyűjtések születtek.</p> <p>Beszélgétek meg, hogy milyen főbb témákat járnak körül a dalok, szövegek.</p> <p>Csoportosítsátok közösen a gyűjteményt!</p> <p>Szempontok a feldolgozáshoz:</p> <ul style="list-style-type: none"> Milyen problémákra utalnak ezek a szövegek? Mennyire könnyű visszafejteni, hogy mire is utalhatnak a szövegek? Kik a szereplők és miért ők? 	<ul style="list-style-type: none"> Érvelési képesség Kommunikációs készség Kritikus gondolkodás 	<p>Sorolják föl a gyerekek a gyűjtés eredményét. Amit mondanak, írd föl a táblára.</p> <p>Az összesítést követően színes krétával vagy filccel csoportosítsátok témák szerint a gyűjteményt.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Tábla/nagyalakú (A2-es) papírlap Kréta/filc 	15 perc	<p>Hagyj időt számukra, hogy témacsoportokat fedezzenek föl a gyűjteményben. Amellett, hogy kritikus gondolkodásra sarkallod őket, óvakodj attól, hogy a saját csoportosításod logikáját tartod csak megfelelőnek. Számos csoportosítás lehetséges, melyek mindegyike jó módszer lehet. Érdeemes elbeszélgetni arról, hogy miben különböznek az eltérő csoportosítások.</p> <p>Tematikus elv lehet például:</p> <ul style="list-style-type: none"> Jelenről vagy a múlttól szól? Valós vagy fiktív eseményről szól? Vidám vagy szomorú? Komor vagy humoros a feldolgozás? Tragikus vagy sikeres eseményt mond-e el?

<ul style="list-style-type: none"> • Mennyire hasonlítanak a szövegekben szereplő témák a mi mindennapjainkhoz? • Megjelenik-e a többségi társadalom a szövegben? Ha igen, hogyan és miért úgy? Ha nem, vajon miért nem? • Milyen döntések születnek a szövegben? Ki dönt és miről? Te máshogy döntenél az ő helyében? • Mennyiben speciálisan roma téma a szövegben szereplő történet? Miért? • Milyen tevékenységhez kapcsolódik a szöveg? (Például: munka, ünnep, szerelem stb.) 					<ul style="list-style-type: none"> • Példát mutat vagy elrejtett? • Miről szól? Szerelem, halál, bűn, szerencse stb.?
<p>A következő órán a téma feldolgozása folytatható.</p> <p>Hozzon otthonról mindenki egy népköltészetet alkotást, dalt, mesét, bármilyen a témához kapcsolódó szöveget.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Absztrakt gondolkodás • Áttekintő képesség • Elemző képesség • Problémaelemző képesség • Kritikus szemlélet • Információfeldolgozás képessége 				

Tantárgy-koncentráció:

- Zene
 - például:
 - Népdalok
 - Műdalok
- Irodalom, nyelvtan
 - például:
 - Népköltészet – a népköltészet és irodalmi földolgozása például Arany János költészetében
 - Realista regény – Móricz Zsigmond, Mikszáth Kálmán, Illyés Gyula
 - Műnemek – milyen kapcsolatban vannak a különböző műnemek a néphagyománnyal, népköltéssel?
 - Szövegtan, stilisztika
 - Humor
- Történelem
 - például:
 - Történelmi események megőrzése a néphagyományokban
 - Szociális problémákra születő állami programok – földosztás

Feladatok

1. feladat

LAKÁSVISZONYOK AKKOR ÉS MA

A szociális élethelyzet egyik meghatározó eleme a lakó- és életkörülmények. A lakhatási viszonyok, lehetőségek, a munka és lakóhely/lakáskörülmények összefüggései sok roma család esetében (is) problémát jelentenek, ezért érdemes erről nyíltan beszélgetni a gyerekekkel. A témakör földolgozásához ajánljuk a **Hattyúdal** című film (**fekete-fehér magyar játékfilm, 96 perc, 1963**) közös megnézését és az azt követő beszélgetést. A filmben nem a cigányság lakáskörülményeiről van szó, hanem sokkal inkább a szegénység és a szabad döntés, tisztesség és becsület mindnyájunkat érintő kérdéseiről. A film főszereplője egy tamburás, zenész, életmódjában pedig több olyan elem is található, melyet a sztereotípusos gondolkodás jelenünkben a romasághoz társít. A film lehetőséget ad mindezen jellemzők tágabb társadalmi összefüggésbe helyezésére, az ezekről való nyílt és moderált beszélgetésre a gyerekekkel.

A film cselekménye a kádári Magyarországon játszódik. Az ekkori közállapotok illetve a rendszerváltás hozta változások a mai napig alapjaiban határozzák meg többek között a hazai cigányság életkörülményeit.

FILMELEMZŐ ÓRA

RÁHANGOLÓDÁS, ELŐZETES ISMERETEK FÖLTÉRKÉPEZÉSE, AKTIVIZÁLÁSA

Mielőtt megnéznék a filmet, érdemes beszélgetni a gyerekekkel arról, hogy miként látják ők saját és (tágabb) családjuk lakás- és munkakörülményeit.

Ehhez segítő kérdések:

- Milyenek találjátok a környezetet, ahol laktok?
- Mióta laktok ott?
- Mit tudtok arról, miért költöztetek oda?
- Milyenek a szomszédok? Ismeritek őket? Milyen a kapcsolatotok velük?
- Milyen szabadidős lehetőségek vannak arrafelé?
- Hol laktok legszívesebben, ha bárhová költözhetnétek? Miért éppen ott?
- Mit gondoltok, milyen kapcsolat van a munkalehetőségek, munkavégzés és a lakáskörülmények között?
- Szerintetek mitől lesz jó egy környéken lakni?

Ezt követően pár mondatban vezesd föl a filmet és adj szempontokat, amelyekre érdemes a film megnézése közben figyelni.

Pár sorban a filmről:

Tamburás, az öreg csavargó egy épülő lakótelep szomszédságában vert tanyát. Lepusztult kalypbáját "Villa Negrának" hívja, és ide gyűjti a megszorult fiatalokat. Lopásból, alkalmi munkából tartják fenn magukat, máról holnapra élnek. A fiatalok azonban többre vágynak. Van, aki visszaül az iskolapadba, a többiek pedig dolgozni kezdenek. Más, jobb életet akarnak élni, így Tamburás egyedül marad. A keserűes történetet azóta is népszerű filmslágerekkel tették még vonzóbbá az alkotók."

A VILLANEGRA ROMÁNCA - PÁGER ANTAL, a dalbetét-videó elérhető a multimédiatárban.

Elemzési szempontok:

Az óra és a tanmenet szerint különböző szempontok lehetnek érvényesek. Segítségül, gondolatébresztés gyanánt írunk Neked párat:

- Milyen hely a Villa Negra?
- Mit jelenthet a ház neve?
- Milyen a hangulat a Villa Negrában? Miért?
- Kik laknak a Villa Negrában? Miért éppen ők?
- Miből élnek a Villa Negra lakói? Miért? Lenne más lehetőségük?
- Milyen a környezete a Villa Negrának?
- Milyen lakásokat lehet még látni a filmben? Kik lakják azokat? Mit gondolsz az életükről, ha összehasonlítod a Villa Negra lakóinak életével?
- Hogyan viselkedik a rendőrség a filmben?
- Milyen ember a tamburás?
- Milyen hosszú távú tervei vannak a Villa Negra lakóinak? Mi lesz ezekkel a tervekkel?

2. feladat:

Végezzetek kutatómunkát a környezetetekben élők között a munka világa témakörben. A kutatómunka célja, hogy minél többféle korosztály, érdeklődési és munkaterületbe nyerjenek bepillantást a gyerekek. A témát sokféleképpen föl lehet dolgozni, az alábbi feladatismertetés részben gondolatébresztő kíván lenni Számodra, részben egy lehetséges földolgozás vázlata.

A gyakorlat célja, hogy úgy járják a gyerekek körbe a munka világának szerteágazó témakörét, hogy a földolgozás módja és a kiválasztott témaszegmens is az érdeklődésük szerint alakuljon. A gyakorlat során – mely részben a projekt módszer elemeit használja – Te mint koordinátor veszel részt a munkában Segíted a csoportokat, gyerekeket abban, hogy a használják a fantáziájukat, kreativitásukat és a lehető leghatékonyabban működjenek együtt.

RÁHANGOLÓDÁS, ELŐZETES ISMERETEK FÖLTÉRKÉPEZÉSE, AKTIVIZÁLÁSA

Mielőtt belefognál a feladat szervezési részébe, érdemes ráhangoló, bevonó beszélgetést szervezni arról, hogy a csoportodban lévő gyerekek mit gondolnak a munka világról. Ehhez segítő kérdések:

- Milyen munkát szeretnél végezni az iskola befejezése után? Mi álmaid állása?
- Számotokra mi a fontos a munkában?
- Mit tekintenétek sikernek a felnőtt életetekben? Hogyan kapcsolódik ez a munka világához?
- Az ismerőseitek, rokonaitok közül szerintetek ki végez igazán izgalmas munkát?
- Az ismerőseitek, rokonaitok közül szerintetek ki végez számára unalmas munkát, amiben nem leli örömét?
- Vannak-e munkanélküli ismerőseitek, rokonotok? Ha igen, hogyan látjátok, milyen lehetőségeik vannak?
- Szerintetek hogyan lehet leginkább állást találni?
- Mit gondoltok a munkanélküli segélyről? Milyen segítséget jelent ez a családoknak? Hosszú távon milyen következményei lehetnek?
- Mit gondoltok a szociális támogatásról? Milyen segítséget jelent ez a családoknak? Hosszú távon milyen következményei lehetnek?

A beszélgetés után ismertesd a feladatot a gyerekekkel!

A feladat során interjúkat fognak készíteni különböző korú és foglalkozású emberekkel. A beszélgetések témája a munka világa lesz. Csoportokban fognak dolgozni, minden csoport egy-egy célcsoporttal fog foglalkozni. A kutatómunka után a csoportok előadást tartanak egymás számára saját kutatásuk eredményeiről.

Ismertesd a választható célcsoportokat!

Példa a választható célcsoportokra:

- Azonos korú iskolások
- Fiatalabb korú iskolások
- Középkorú felnőttek
- Nagyszülői korban lévő felnőttek

A feladat több körből áll.

1. Elsőként megalakulnak a 3-5 fős csoportok. Minden csoport más célcsoporttal foglalkozik.
2. Ezután a csoportok kidolgoznak egy interjúvázlatot, mely alapján a továbbiakban dolgozni fognak. Ez semmi többet nem jelent, mint hogy beszélgetnek róla és megállapodnak abban, hogy mire is lesznek kíváncsiak az interjúk során. Bármit kérdezhetnek, amire csak kíváncsiak a munka világhoz kapcsolódóan.
3. Konzultálj minden csoporttal az interjúvázlatokról. Nézd meg, hogy mit dolgoztak ki, támogasd őket további ötletekkel, kérdésekkel.

4. Ismét kiscsoportos munkában dolgozzák ki, hogy kiket szeretnének fölkeresni és miért. Minden csoporttag készítsen valakivel interjút a célcsoportból.
5. Konzultálj a csoportokkal arról, hogy kiket fognak fölkeresni. Kérdezd meg őket, és tégy javaslatot arra vonatkozóan, hogy hogyan keresik meg ezeket az embereket. Győződj meg arról, hogy a lehető legkisebb legyen a bizonytalanság és a konfliktus lehetősége. Bíztsd őket, hogy izgalmas vállalkozásba fognak!
6. Ezután zajlanak az interjúk. Ekkor alatt is légy 'jelen', időről-időre kérdezd meg a gyerekeket, hogy hogyan haladnak, milyen élményeik, sikereik, nehézségeik vannak/voltak.
7. Az interjúk elkészítése után a csoportok üljenek össze és beszéljék meg a tapasztalataikat. Dolgozzák föl az interjúk során kapott információkat és szerkesszenek belőle előadást a többi csoport számára.
8. Tartsák meg a csoportok a bemutató előadásait.
9. Végül közösen beszélgetsetek az elhangzottokról, az élményekről, beszéljétek meg a tanulságokat.

Elemzési szempontok:

- Hogyan érezted magad a közös munka során? Méltatlanul alábecsüljük az érzelmekről való beszélgetést. Nehezen különítjük el az érzelmi okokat és az érzelmeken kívüli okokat, mikor együttműködünk vagy éppen konfliktusunk van valakivel. Ha lehetőség van beszélni az érzelmekről, kezelhetőbbé és érthetőbbé válik a helyzet. Az sem mellékes, hogy az érzelmelek felszínre hozásával általában nyugodtabbá válik az ember, így a tanulás is könnyebb és nagyobb élményt nyújt.
- Hogyan érezted magad az egyéni interjú során?
- Mi volt a célod?
- Mi volt a feladat? Tapasztalat, hogy gyakran összekeverjük a feladatot a céllal. A célok kijelölése aszerint alakul, hogy mi számunkra a fontos a feladatban: mi a prioritás, mit tekintünk sikernek. Feladat és cél különválasztása – a kettő perszenem mindig választható el egymástól –; megfogalmazása segít a motiváció megteremtésében, abban, hogy valóban magunkénak érezzük a feladatot. Azáltal, hogy azonosítjuk a szerepünket a feladatban, maga a feladatvégzés is nagyobb eséllyel lesz sikeres.
- Mennyire sikerült elérni a célodat?
- Hogyan lehettél volna sikeresebb?
- Mi volt a jó abban, ahogyan a feladatot elvégezted?
- Volt-e vita a csoporton belül valamiről? Ha igen, miről? Ha nem, miért nem? Hogyan rendeztétek a vitás kérdést?
- Részt vett-e mindenki a feladatban? Ha nem, miért nem?
- Okozott-e valami meglepetést a feladat során?
- Okozott-e valami nehézséget? Kihez fordultál akkor segítségért? Miért?
- Mi volt számodra a legérdekesebb benne?
- Szerinted melyik csoporté volt a legérdekesebb előadás? Miért?

A tanulók demokratikus vitára sarkallására és moderálására alkalmas módszer:

- Rendkívül sokat segít, ha már a feladat legelején bevonod a gyerekeket. Nem kell anarchiától tartanod, ha közösen állapodtok meg a kertekben, ha az ő kívánságaik, szempontjaik is érvényesülnek. A ráhangoló beszélgetés után kérdezd meg, hogy beszélgettek-e már ezekről a témákról másokkal? Ha igen kikkel, mik voltak a tapasztalataik? Ezeket az előzetes ismereteket mindeképpen használd föl!
- Állapodjatok meg a feladat kereteiben, egyeztetek meg abban, hogy ki mit vár és vállal az adott feladattal kapcsolatban – Téged is beleértve!

- A kutatómunka során mindvégig támogasd őket, segíts a szervezésben, de ne csináld meg helyettük a munkát! Lépj egyet hátra és hagyd, hogy ők csinálják! Legrosszabb esetben nem csinálnak semmit, ami egy kiváló téma a földolgozás során, hiszen minden bizonnyal oka van az ellenállásnak. „Miért nem?”
- Az előadást és a befogadást egyaránt segíti, ha vizuálisan is követhető – érdemes nagyalakú papírra (A2-es) vázlatot készíte(t)ni vagy bármi más módon illusztrálni a kutatás eredményeit.
- Az előadásokra egyenként maximum 10 perc álljon rendelkezésre. Hasznos készség a földolgozott téma és az összegyűjtött ismeretek adott időkeretbe szerkesztése.
- Az előadás ideje alatt a hallgatóság soraiból ne lehessen közbeszólni.
- Az egyes előadások után biztosíts lehetőséget a hallgatóság számára, hogy kérdezzenek, hozzászóljanak.
- A kérdésekre a főkészülő csoport bármely tagja válaszolhat.
- Ha senki sem tud válaszolni a kérdésre, érdemes fölírni és a következő órán visszatérni rá.
- A közös megbeszélés során figyelj, hogy mindenki elmondhassa, amit szeretne – moderálj. Így lehetőséget adsz a csendesebb gyerekek számára is, hogy elmondhassák a véleményüket és őket is jobban megismerjék a hangosabbak. Ez sokat segíthet az előítéletek csökkentésében.

A tanulók gyűjtőmunkájának motiválására és koordinálására alkalmas módszer:

- A gyűjtőmunkára elegendő, de nem túl sok időt érdemes biztosítani. A szűk időkeret a szervezési, feladat-megosztási, kölcsönös felelősségi körökre hítja föl a figyelmet. Vigyázni kell ugyanakkor, hogy túl kevés időt se adj, mert akkor pedig az esélytelenség érzése csökkenti a teljesítményt.
- Érdemes mindig döntési szabadságot hagyni a gyerekeknek, hogy a rendelkezésre álló lehetőségek közül melyikkel szeretnének foglalkozni. A szabad témaválasztás lehetőséget ad az önkéntes csoportalakításra is.
- A keretekben előzőleg szükséges közösen megállapodni. A keretek/szabályok kialakításába mindenképpen vegyenek részt a gyerekek is, hiszen ezen szabályok betartására kéred őket. Ha magukénak érzik a szabályokat és célokat – ennek kulcsa, hogy véleményüket kikéred, ésközösen alkotjátok meg őket –, akkor egymástól is elvárják betartásukat, egymást is ösztönzik a munkára.
- Motiváló lehet, ha a létrehozott gyűjtés, kutatás eredményét föl lehet tenni az internetre, az iskola honlapjára vagy egy külön, a népismereti csoport által működtetett honlapra.
- A munka eredménye föltölthető ezen honlapra is!
- A legérdekesebb és/vagy legfontosabb interjúalanyt, interjúalanyokat érdemes meghívni az iskolába, ahol immár minden csoport megismerheti az illetőt és kérdezni lehet tőle. Szempont lehet ebben az esetben, hogy olyan embert, embereket hívjatok meg, aki példaértékű lehet a gyerekek számára.
- Érdemes fölhívni arra a szempontra a gyerekek figyelmét, hogy akár nem helybelivel is készíthetnek interjút – a digitális technika (internet) erre alkalmas eszköz lehet.
- További különbséget és érdekességet jelent, ha összehasonlíthatóvá válik a szülői körből származó információ és a környezet más szereplőinek véleménye.
- Vigyázni kell, nehogy sérelem érjen a feladat során valakit: gyereket vagy a kérdezett személyt. Ha ennek esélyét látod, a tiltás helyett inkább kezdeményezz erről beszélgetést az érintettel, vagy ha olyan a helyzet, az egész csoporttal közösen. A fájdalmak és sérelmek jelen vannak ebben a témakörben is, lehet róluk beszélni, hiszen az élet velejárói.

A sztereotíp cigánykép ellen

Bevezető szöveg

Szociológiai kutatások bizonyítják, hogy cigány kisebbséghez tartozónak lenni sajátos helyzetet takar. Ez a világ bármely részére igaz. A társadalmi környezet befolyásolja az identitás vállalását: ha befogadó a környezet, és értéként kezeli a másságot, a közösség, az egyének identitásvállalása nagyobb lesz, ellenkező esetben ennek a fordítottja figyelhető meg. Társadalomtudományi kutatások szerint a cigányellenesség a magyarok sajátja. A magyarországi romákkal kapcsolatos sztereotípiák megjelennek a médiában, de az irodalmi, képzőművészeti ábrázolásokban is tapasztalhatók. Legjellemzőbb területek: szegénység, bűnözés, konfliktusok, kultúra. Hiányzik a pozitívumok bemutatása, a cigány kultúra egyetlen elfogadott eleme a "cigányzene". Ennek oka az a sztereotípiák, hogy a csoport tagjai remekül értenek a szórakoztatáshoz.

Ebben a témakörben tudatosítjuk, hogy mindenki és mindenfélével szemben kialakulhatnak sztereotípiák. Megvizsgáljuk, hogy milyen cigánykép jelenik meg a mindennapokban, az irodalomban és a képzőművészetben. Arra a kérdésre keressük a választ, hogy miként lehetne változtatni ezeken a rögzült sztereotípiákon.

Az alábbiakban - miként más témák esetében is - találhatsz:

- egy óravázlatot, mely az előítélet és sztereotípiák témakörét boncolgatja
- 10 elemből álló fogalomtárat, mely a témakörhöz kapcsolódó legfontosabb fogalmakat magyarázza
- további két feladatot, melyek feldolgozása az óravázlatnál szabadabb, témája átfogóbb és több tanórányi tevékenységre nyújt lehetőséget
- linkgyűjteményt, melyben a témához kapcsolódó fontosabb honlapokat gyűjtöttük össze neked, természetesen a teljesség igénye nélkül.

Óravázlat

Témakör: A sztereotíp cigánykép ellen

Téma: Sztereotíp cigánykép irodalmi alkotásokban

Oktatási célok:

Ismeretszerzés:

- irodalmi alkotásokról
- előítélet, sztereotípiák kialakulásáról

Fejlesztő munka:

- kommunikációs készség
- vitakultúra
- szociális képességek
- szövegértés

Kulcsfogalmak: előítélet, sztereotípiák, cigánykép

I. BEVEZETÉS, RÁHANGOLÓDÁS

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
Mit jelenthet a következő idézet? "A saját kultúránk rabja lévén egyikünk sem más, mint előítéletnyaláb." (G.W. Allport: Az előítélet c.)	<ul style="list-style-type: none"> • Vitakultúra • Kommunikáció 	A tanár által moderált beszélgetés	Nincs	3 perc	

FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>Minden tanuló húz egy kártyát. Legalább három gyerekhez egyforma kártya kerüljön. Két perc alatt mindenki leírja azt, ami eszébe jut kártyáján lévő csoportról. Ezután az egyforma kártyákat húzó gyerekek csoportot alkotnak, és összehasonlítják, amit írtak.</p> <p>Feljegyzik, ami közös, de megjegyzik azt is, ami egyéni vélemény volt. Ezután a csoportok beszámolót tartanak.</p> <p>A beszámoló után további kérdéseket tehetünk fel:</p> <p>Könnyű vagy nehéz volt a feladat? Miért?</p> <p>Mi a magyarázata annak, hogy az azonos kártyákat húzók hasonlóan jellemezték a csoportokat?</p> <p>Mi volt az egyéni vélemények oka?</p> <p>Hasznosak-e az egyes sztereotípiák? Milyen esetekben? Mikor veszélyesek, károsak?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunikáció 	Egyéni, majd csoportmunka	<p>Csoportok elnevezését tartalmazó kártyák. Például:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nyugdíjasok • munkanélküliek • vállalkozók • tanárok • arabok • németek • focisták <p>(Szándékosan nem érintjük a cigányságot.)</p>	10 perc	<p>Cél: ráébreszteni a tanulókat arra, hogy mindenkiben élnek sztereotípiák, felismertetni ezek kialakulásának néhány konkrét okát.</p> <p>A kártyákra más csoportok neveit is lehet írni. A lényeg, hogy a gyerekekben éljen róluk valamilyen kép.</p>

FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>3 csoport dolgozik, mindegyik megkapja az 1. sz. szöveget (mellékletet). Kijegyzetelik a különböző népcsoportokról kialakított véleményeket.</p> <p>Cél: érzékeltetni, hogy szinte minden nemzetről kialakul sztereotíp kép. Itt megjelenik a cigányság is. Megbeszéljük, hogy milyen kép él a gyerekekben a szövegben szereplő népcsoportokról. Egyetértenek-e az olvasottakkal? Hogyan alakulhattak ki ezek a képek?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Elemző képesség • Munkaszervezés • Szövegértés • Információfeldolgozás képessége • Szociális képességek • Munkaszervezés 	Csoportmunka	<ul style="list-style-type: none"> • melléklet • papír • toll 	12 perc	

FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>A társadalomban élő cigánykép megjelenése nem cigány szerzők roma tematikájú írásaiban.</p> <p>A verseket (2. sz. melléklet) kiosztjuk a csoportoknak. 3 csoport, 2-2 szöveg. Minden csoport kikeresi a kapott szövegből a cigányoknak tulajdonított leggyakoribb negatív jellemvonásokat. PI: piszkos, lusta, élősködő, haszonleső, agresszív, bűnöző, műveletlen, hangoskodó, szegény, megbízhatatlan, „lop – csal – hazudik”.</p> <p>Mi az oka, hogy így ábrázolják a cigányokat? Találunk pozitív jellemvonást?</p> <p>A vizsgált szövegek:</p> <p>Pásztor Béla: Cigányok Kosztolányi Dezső: Cigányok Gál Farkas: Cigányok Szabó Lőrinc: Sokféle nép Kassák Lajos: Cigányok és veszedelem Forgács Antal: Gyerekkor (részlet)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Elemző képesség • Munkaszervezés • Szövegértés • Információfeldolgozás képessége • Szociális képességek • Munkaszervezés 	Csoportmunka	<ul style="list-style-type: none"> • melléklet • papír • toll 	18 perc	<p>Ezt a részletet emeljük ki a feldolgozásnál, és hívjuk fel a figyelmet a saját élmény megélésének szerepére az előítéletek oldásában!</p> <p>Forgács Antal: Gyerekkor</p> <p>„Egyszer aztán eggyel szembe akadtam, hirtelen jött, már el nem szaladhattam, csodaként néztem, eltátva a szájam, ő is rám nézett, s nem tört el a lábam.”</p>

HÁZI FELADAT

Tartalom

Gyűjtsetek olyan verseket, amelyekben pozitívan ábrázolja a szerző a cigányságot!

[3. számú melléklet](#)

[4. számú melléklet](#)

Tantárgy-koncentráció:

Irodalom, nyelvtan

például:

- 20. századi versek
- Ember és társadalom

Osztályfőnöki óra

például:

- Kisebbségek Magyarországon
- Előítélet

Feladatok

1. feladat

Pozitív példákkal a sztereotíp cigánykép ellen

A magyarországi romákkal kapcsolatos sztereotípiák megjelenése a médiában szűk kereteken belül mozog. Sajnos általában csak a konfliktusokat, problémákat mutatják be, azt is egyoldalúan. A létező pozitívumok bemutatására csak elvétve találunk példát, ezen a területen nagy hiányosságok mutatkoznak. A pozitív példák nagyon fontosak lennének, nagy szerepük van az identitás erősítésében és a már rögzült sztereotípiák csökkentésében.

Ebben a feladatban pozitív példákat gyűjtünk a sztereotíp cigánykép ellen. Kulturális és emberi értékeket ismerünk meg, amelyeket cigány/roma emberek hoztak létre.

3-4 fős csoportokban ismerkedjétek meg, majd mutassatok be cigány/roma személyeket, ill. olyan kezdeményezéseket, eredményekkel, melyek létrehozásában cigány/roma emberek vettek részt. Minden csoport választ egyet az alábbi témák közül:

- zene
- színház
- irodalmi vagy filmélmény
- irodalom
- képzőművészet, képzőművészeti alkotás
- közélet
- oktatás, tanítás
- sport

A témaválasztáskor ösztönözd a gyerekeket, hogy az élet bármilyen területéről választhatnak a felkészüléshez alanyt, mert előfordulhat, hogy sokan csak a kedvenc énekesükre/előadójukra tudnak gondolni. Ezzel a "muzsikus cigány" - mint a cigány kultúra egyetlen elfogadott eleme sztereotípiája ellen kívánunk fellépni. Személyes ismerőst is be lehet mutatni, lényeg, hogy olyan ember legyen, aki valamilyen szempontból (tanulmányok, szakmai sikerek, egyéb személyes eredmények, sikerek) példakép lehet.

A felkészülés után a csoportok számoljanak be a többi csoportnak az egyes személyek, kezdeményezések tevékenységéről, sikereiről. Hangsúlyozzák azokat a szempontokat, amelyek sikeressé teszik őket. Fogalmazzák meg, hogyan járulnak hozzá tevékenységükkel a cigány/roma emberekkel kapcsolatos előítéletek csökkentéséhez, illetve véleményük szerint, mennyire hatékony az előítéletek csökkentésében a választott pozitív példa.

Értékelési szempontok:

- Hogyan éreztétek magatokat a közös munka során?
- Mi alapján választott a csoport témát?
- A választott személy/kezdeményezés tevékenysége mivel járul hozzá a sztereotípiák csökkentéséhez?
- A választott személy/kezdeményezés tevékenysége milyen módon járul hozzá a cigány kultúra értékeinek megőrzéséhez?
- Sikerült-e elérni a célt, illetve hogyan lehettetek volna sikeresebbek?
- Mi volt a jó a feladatvégzés során?
- Volt-e vita a csoporton belül valamiről? Ha igen, miről? Ha nem, miért nem? Hogyan rendeztétek a vitás kérdést?
- Mindenki részt vett a feladat megoldásában? Ha nem, miért nem?
- Okozott-e valami meglepetést a feladat során?
- Okozott-e valami nehézséget? Kihez fordultatok akkor segítségért? Miért?
- Mi volt a legérdekesebb a közös munkában?
- Milyen új információkkal gazdagodtatok a munka kapcsán?
- Melyik csoporté volt a legérdekesebb előadás? Miért?

2. feladat

Sztereotípiák a képzőművészetben

A cigányokkal kapcsolatos sztereotípiák képzőművészeti ábrázolásokban és a cigány alkotók megítélésében is tapasztalhatók. Legtöbbször muzikusokat, cigány táborokat, cigány lányokat örökítettek meg a művészek. A cigány alkotókat pedig gyakorta „naiv” művészként emlegetik. Junghaus Tímea, művészettörténész, a roma képzőművészet nemzetközileg elismert kutatója többek között erről is ír egyik dolgozatában:

A cigány képzőművészek egyik csoportja a cigány kultúra megőrzését tekinti fő céljának. Témaválasztásukkal (mesterségek, viselet, hagyományok) erősítik a cigányok identitását. Nem reagálnak a társadalmi jelenségekre. A másik csoport tagjai figyelik a médiában elhangzó, a cigányok diszkriminációjáról szóló híreket, alkotásaik felhívások az előítéletek, és az erőszak ellen. Ezeknek a képeknek viszont nem sok közük van az autodidakta festők idillikus, élénk színű munkáihoz.

A feladat során három csoport dolgozik. Megnézzük, hogyan, milyen szerepekben jelennek meg a cigányok képzőművészeti alkotásokon? Olyan alkotókkal ismerkedünk meg, akiknek munkáit „naiv” alkotásként tartják számon. Továbbá megcáfoljuk azt a sztereotípiát, miszerint a cigány művészek „naiv” alkotók. Ehhez előzetesen beszéljétek a „naiv művészet” fogalmáról.

Naiv művészet

Akadémikus tanultság nélküli alkotók művészeti tevékenysége a 19. sz. végétől. Kialakulása a népművészet feltételeinek felbomlásával és a modern művészet kialakulásával függ össze: a művelt rétegek és elsősorban a művészek felismerik a nagy művészeteken kívüli alkotások ösztönös kifejezőerejét; másrészt fokozódik a népi alkotóegyénségek közeledése a hivatásos művészethez. A naiv művészet népi jellege elsősorban szociológiai vonatkozású: az alkotó nem foglalja el teljesen a társadalmi munkamegosztásban a művésznak kijáró helyet, hanem megőrzi eredeti foglalkozását is, és csupán szabad idejében folytat művészi tevékenységet. Fontos jellegzetessége, hogy míg a népművészet erősen hagyományörző, a naiv művészet kifejezésében spontán, tartalmilag a közvetlen környezetre vonatkozik; inkább elbeszélő, mint díszítő jellegű. Az autodidakta művészet más irányaival közös formai jegyei: tiszta színek alkalmazása, aránytorzítások, a perspektíva szabad alkalmazása, részletező kedv.

Forrás: Magyar Elektronikus Könyvtár

1. csoport:

Képeket gyűjtenek, melyeken tipikus szerepekben ábrázolják a romákat, illetve amelyek a romákról kialakult elképzeléseket, sztereotípiákat tükrözik. Mik lehetnek ezek a tipikus szerepek? Pl.: muzsikus, jós, vándorcigány, stb.

2. csoport:

A „naiv” művészet/alkotók fogalmának előzetes tisztázása után, ebbe a kategóriába tartozó képeket gyűjtenek. Megismerkednek a cigány alkotók életével, továbbá megfogalmazzák, miért alakulhatott ki az a sztereotípia, miszerint a cigány művészek „naiv” alkotók.

3. csoport:

Olyan képzőművészeti alkotásokat, illetve olyan cigány képzőművészeket mutatnak be, amelyek/akik véleményük szerint nem tartoznak a „naiv” kategóriába, valamilyen szempontból modernnek találják. Ez lehet a technika, eszközhasználat, témaválasztás, stb.

A gyűjtőmunka után a csoportok beszámolót tartanak, illetve bemutatják a többi csoportnak, hogy milyen képeket gyűjtöttek. Készíthetnek hagyományos posztereket vagy PowerPoint bemutatót is. A felkészüléshez az iskola könyvtárában található albumokat, illetve az internetet lehet használni. De lefényképezhetnek a gyerekek akár otthon, vagy a tágabb környezetükben található festményeket is!

Elemzési szempontok:

- Hogyan éreztétek magatokat a közös munka során?
- Érdekesnek találtátok-e a kapott témát?
- Az adott téma milyen módon járul hozzá a cigány kultúra értékeinek megőrzéséhez?
- Az adott téma mivel járul hozzá a sztereotípiák csökkentéséhez?
- Sikerült-e elérni a célt, illetve hogyan lehettétek volna sikeresebbek?
- Mi volt a jó a feladatvégzés során?
- Volt-e vita a csoporton belül valamiről? Ha igen, miről? Ha nem, miért nem? Hogyan rendeztétek a vitás kérdést?
- Mindenki részt vett a feladat megoldásában? Ha nem, miért nem?
- Okozott-e valami meglepetést a feladat során?
- Okozott-e valami nehézséget? Kihez fordultatok akkor segítségért? Miért?
- Mi volt a legérdekesebb a közös munkában?
- Milyen új információkkal gazdagodtatok a munka kapcsán?
- Melyik csoporté volt a legérdekesebb előadás? Miért? - keretes

A tanulók demokratikus vitára sarkallására és moderálására alkalmas módszer:

Állapodjatok meg a keretekben, egyeztetek meg abban, hogy ki mit vár és vállal az adott feladattal kapcsolatban – Téged is beleértve!

A munka során segíts a szervezésben, támogasd az új ötleteket, minden csoportot egyformán terelgess!

A felkészülés során a szükséges eszközök mindenki számára egyformán elérhetőek legyenek!

Az előadásokra maximum 10 perc álljon rendelkezésre. Hasznos készség a földolgozott téma és az összegyűjtött ismeretek adott időkeretbe szerkesztése.

Az előadás ideje alatt a hallgatóság soraiból ne lehessen közbeszólni.

Az egyes előadások után biztosíts lehetőséget a hallgatóság számára, hogy kérdezzenek, hozzászóljanak.

A kérdésekre a felkészülő csoport bármely tagja válaszolhat.

Ha senki sem tud válaszolni a kérdésre, érdemes felírni és a következő órán visszatérni rá.

A közös megbeszélés során figyelj, hogy mindenki elmondhassa, amit szeretne – moderálj. Így lehetőséget adsz a csendesebb gyerekek számára is, hogy elmondhassák a véleményüket és őket is jobban megismerjék a hangosabbak. Ez sokat segíthet az előítéletek csökkentésében.

A tanulók gyűjtőmunkájának motiválására és koordinálására alkalmas módszer:

A gyűjtőmunkára elegendő, de nem túl sok időt érdemes biztosítani. A szűk időkeret a szervezési, feladat-megosztási, kölcsönös felelősségi körökre hívja fel a figyelmet. Vigyázni kell ugyanakkor, hogy túl kevés időt se adj, mert akkor pedig az esélytelenség érzése csökkenti a teljesítményt.

Érdemes mindig döntési szabadságot hagyni a gyerekeknek, hogy a rendelkezésre álló lehetőségek közül melyikkel szeretnének foglalkozni. A szabad témaválasztás lehetőséget ad az önkéntes csoportalakításra is.

A keretekben előzőleg szükséges közösen megállapodni. A keretek/szabályok kialakításába mindenképpen vegyenek részt a gyerekek is, hiszen ezen szabályok betartására kéred őket. Ha magukénak érzik a szabályokat és célokat – ennek kulcsa, hogy véleményüket kikéred, közösen alkotjátok meg őket –, akkor egymástól is elvárják betartásukat, egymást is ösztönzik a munkára.

Ha személyes ismerősről készült a bemutató, a következő órák egyikére érdemes meghívni az iskolába, hogy mindenki megismerhesse és kérdezhessen tőle. Persze, csak akkor, ha valóban példaértékű lehet a gyerekek számára.

Motiváló lehet, ha a létrehozott gyűjtés/kutatás eredményét fel lehet tenni az internetre, az iskola honlapjára vagy egy külön, a népismereti csoport által működtetett honlapra.

A munka eredménye feltölthető ezen honlapra is!

Média és web

Bevezető szöveg

A média és web témakörünkben a közélet, média és web által teremtett világot és benne a romák helyzetét járjuk körül. Ezen belül az internet nyújtotta lehetőségeket és veszélyeket, a roma identitás különböző médiumokban való megjelenítésének módszereit. Továbbá a közéleti és kulturális médiumok romákra vonatkozó közléseinek elemzésére alkalmas óravázlatot és feladatokat adunk.

A romaság mediális (média által közvetített) megjelenése alapvető fontosságú napjainkban, amikor az információ jelentős hányada a médiumokon keresztül jut el a széles közönséghez. A TV, rádió és internet által meghatározott térben azonban a romaság az esetek jelentős részében sztereotipikus módon jelenik meg, a meglévő előítéleteket táplálva és bizonyos esetekben újakat is teremtve. Úgy gondoljuk, ezek feldolgozásakor kiemelten fontos, hogy módszertanában is olyan eszközökkel kerüljön feldolgozásra a tématerület, mely az előítéletek tudatosításához, a sztereotipikus gondolkodás visszaszorításához járul hozzá. Az előítéletek ráadásul nem csak a romákat sújtják, hanem a többségi társadalom tagjait is. A többség és kisebbség közötti távolság ezáltal csak nő. Munkamódszerünkkel az a célunk, hogy a széles társadalmi, szociális környezetet mozgató kritikus gondolkodás általánossá váljon az oktatásban.

A segédanyag e témakörhöz tartozó feladataiban is arra törekedtünk, hogy mind kisebbségi, mind integrált órán alkalmazhatóak legyenek, a közélet és médiumok világát annak komplexitásában kezelje, e térben nyújtson lehetőséget a roma kisebbségi kultúra, történelem, identitás megszólaltatására, értelmezésére és megélésére.

Az alábbiakban - miként más témák esetében is - találhatsz:

- egy **óravázlatot**, mely a roma kisebbségi témakörök iskolán belüli, kreatív és strukturált feldolgozására ad lehetőséget egy rádióprogram-sorozat tervének kidolgozása révén
- 10 elemből álló **fogalomtárat**, mely a közélet és média viszonyaira vonatkozó kulcsfogalmakat határoz meg
- további **két feladatot**, melyek feldolgozása az óravázlatnál szabadabb, témája átfogóbb és több tanórányi tevékenységre nyújt lehetőséget
- kép és **multimédiátárat**, mely az órai munka során használható, és az élményszerű ismeretszerzést szolgálja
- **linkgyűjteményt**, melyben a témához kapcsolódó fontosabb honlapokat gyűjtöttük össze Neked, természetesen a teljesség igénye nélkül.

Óravázlat:

Témakör: közélet, média, web

Téma: rádióprogram

Oktatási célok:

1. Ismeretszerzés :

- a. A tömegkommunikációs eszközökről, célokról
- b. Sztereotíp romaképről – romák megjelenítéséről a médiumokban
- c. Roma identitás kifejezési eszközeiről

2. Fejlesztő munka:

- a. Kommunikáció
- b. Együttműködés

Kulcsfogalmak: média, médium, hír, vélemény, műsorszerkesztés, tömegkommunikáció, sztereotípi

BEVEZETÉS, RÁHANGOLÓDÁS, AZ ELŐZETES ISMERETEK FÖLTÉRKÉPEZÉSE ÉS AKTIVIZÁLÁSA

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>Beszélgetés arról, hogy milyen, a romák számára készülő TV, rádióprogramokat, internetes oldalakat ismernek, látogatnak.</p> <p>(Az alábbi kérdések példák az előzetes ismeretek föltérképezéséhez.)</p> <p>Milyen, romákról szóló műsorokat, honlapokat szerettek?</p> <p>Mitől jók ezek a műsorok, honlapok?</p> <p>Milyen témákról szólnak ezek?</p> <p>Milyen olyan, nem feltétlen roma témájú műsort, honlapot szerettek, ami a titeket érintő, érdeklő témákról szól?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kritikus gondolkodás • Vitakultúra • Kommunikáció 	Körben ülve a tanár által moderált beszélgetés	Nincs	8 perc	Az előzetes ismeretek föltérképezése nyomán előjönnek a személyes élmények, ismeretek. Az ezekről való beszéd, a kortársak és a Te kérdéseid, válaszaid sok információt adnak arról, hogy milyen ismeretekkel bírnak a tanulók a témáról, azoknak mi lehet a forrása. Sok segítséget adhat a munkádhoz, a motiváció fenntartásához, ha ezekhez a forrásokhoz nyúlsz elsőként és rájuk reflektálva bővíted az ismeretüket, gondolkodásukat.

FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>Brainstorming (ötletroham)</p> <p>Gyűjtsetek össze minél több jellemzőt, amitől jó/érdekes/hasznos lehet egy TV vagy rádióműsor!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Innovatív gondolkodás • Kommunikáció • Figyelem • Ismeretszerzés 		<ul style="list-style-type: none"> • Nagyalakú (A2-es) papírlap vagy tábla • Filctoll vagy kréta 	10 perc	<p>A brainstorming szabályai</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mindenki szabadon elmondhatja az ötletét • Minden elhangzott ötlet fölkerül a táblára abban a formában, ahogy elhangzott – tehát nem értelmezve • Nem minősítjük egymás ötletét • Nincs rossz ötlet!

FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>Egyéni munka</p> <p>Válasszon ki mindenki önálló munkában egy általa ismert és szeretett, lehetőség szerint romákról (is) szóló TV vagy rádióműsort. Gyűjtse össze 10 pontban, hogy miért szereti azt a programot.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Innovatív gondolkodás • Kritikus gondolkodás • Reflektív gondolkodás • Elemzőképeség • Önálló munkavégzés 		<ul style="list-style-type: none"> • Füzet • Toll 	8 perc	

FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>Csoportmunka – programalkotás az iskolarádió számára</p> <p>4-5 fős csoportokban dolgozva tervezzék meg a tanulók az iskolarádió roma tematikájú műsorának egy hetes programtervét.</p> <p>Az adás az iskolahét során minden nap 15 percig, a nagyszünetben szól.</p> <p>A következő kérdésekre adjanak a tervezett programfolyamhoz kapcsolódóan választ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Milyen témákat terveztetek a programfolyamba? • Miért azokat a témákat választottátok? • Hogyan érinti az adott kérdéskör a romaságot? • Hogyan oldanátok meg a tartalmak földolgozását, azaz, mi lenne a témához választott program? (Ki beszélne, hogyan illusztrálnák a témát, témákat?) 	<ul style="list-style-type: none"> • Absztrakt gondolkodás • Áttekintő képesség • Elemző képesség • Kritikus gondolkodás • Kommunikációs készség • Munkaszervezés • Innovatív gondolkodás • Együttműködési készség • Érvelési képesség 	<p>Asztalok köré ülve csoportmunkában dolgoznak.</p> <p>Tanácsadóként, koordinátorként segítheted a munkájukat.</p> <p>Bíztasd őket, hogy úgy tervezzenek, hogy most minden lehetséges!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Minden csoport számára egy-egy nagyalakú (A2-es) papírlap • Filctollak • Ragasztócsík/ blue tack, melylyel a falra függeszthető a bemutató során a papír 	15 perc	<p>Ha van az iskolának iskolarádiója, ha nincs, mindkét esetben emeld ki, hogy engedjék szabadjára a fantáziájukat, ne a meglévő keretek, szokások szerint tervezzenek. Ez alkalommal minden lehetséges! (Pénztől, technikától stb. függetlenül.)</p> <p>Azért fontos ezt külön hangsúlyozni, mert</p> <ul style="list-style-type: none"> • A gyerekek sokszor meglepően konzervatívok • Hagyjuk szárnyalni a fantáziájukat, még akkor is, ha szűkösek a valóságos lehetőségek, hiszen a világunkat mi teremtjük • Sokszor megszervezhető a célok eléréséhez vezető út, még ha nehéz is vagy annak tűnik

FELADAT

Tartalom	Készségek fejlesztése	Módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzés
<p>Közös földolgozás</p> <p>Minden csoportból egy valaki mutatja be a többi csoportnak az elkészült programtervet. Ismertesse, hogy:</p> <ul style="list-style-type: none"> Milyen témákat terveztetek a programfolyamba? Miért azokat a témákat választottátok? Hogyan érinti az adott kérdéskör a romaságot? Hogyan oldanátok meg a tartalmak földolgozását, azaz, mi lenne a témához választott program? (Ki beszélne, hogyan illusztrálnák a témát, témákat?) 	<ul style="list-style-type: none"> Absztrakt gondolkodás Áttekintő képesség Problémaelemző képesség Kritikus szemlélet Információfeldolgozás képessége Előadó képesség Kommunikációs készség 	<p>A csoport-szóvivők egymás után bemutatják a csoportmunka eredményét a többi csoportnak.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Minden csoport számára egy-egy nagyalakú (A2-es) papírlap Filctollak Ragasztócsík/ blue tack, mellyel a falra függeszthető a bemutató során a papír 	<p>Csoportonként 3-3 perc az előadásra</p> <p>Csoportonként 2-2 perc a kérdésekre</p>	<p>A közös megbeszélés során mindig légy figyelemmel arra, hogy mennyiben:</p> <ul style="list-style-type: none"> Sztereotípiákat erősít a témafeldolgozás? Megjelenik-e a többségi társadalom a programban? Sokoldalú, a társadalmi együttélés többféle területére reflektáló-e a program? <p>E szegmensekről a következő órán érdemes külön beszélni.</p> <p>Nem baj, ha a földolgozás átnyúlik a következő órára! Ebben az esetben össze lehet kötni a tématerület további elemzésével.</p>
<p>A következő órán a téma feldolgozása folytatható.</p> <p>A következő óráig mindenki válaszson ki egy, a TV-ben vagy a rádióban sugárzott, romákat érintő műsort és elemezze az órán kipróbált 4 szempont alapján.</p> <p>Beszélgétek meg a saját készítésű és a TV-ből, rádióból gyűjtött elemzések kapcsán a többség és kisebbség viszonyára vonatkozó kérdéseket!</p>					<p>Ha van az iskolában iskolarádió, a programterveket össze lehet szerkeszteni egy több hétre szóló – akár hónapos időkeretet fölölélő – műsorfolyammá.</p> <p>Az így kialakított programmal, a gyerekek közül képviselőket választva föl lehet keresni az iskolavezetést a kezdeményezéssel.</p>

<p>Lásd az előző óra végét támogató megjegyzés ide vonatkozó részét:</p> <p>Mennyiben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sztereotípiákat erősítő a témafeldolgozás? • Megjelenik-e a többségi társadalom a programban? • Sokoldalú, a társadalmi együttélés többféle területére reflektáló a program? <p>Ügyelj rá, hogy a kisebbségi identitáserősítés ne váljon a többség iránti előítéletek és kirekesztés erősítőjévé.</p>					<p>Még sikerebb lehet a program, ha együttműködő az iskolavezetés a roma kisebbségi oktatási programmal és már az óra előtt egyeztetesz a rádióprogram lehetőségéről. Ha támogatást kapsz, a gyerekek már a valóságos lehetőség és kihívás tudatával készülhetnek, kipróbálhatják magukat, hozzájárulhatnak a cigányságot érintő előítéletek lebontásához.</p>
--	--	--	--	--	--

Tantárgy-koncentráció:

Irodalom, nyelvtan:

például:

- Folyóiratok a 20. században - Nyugat
- Szövegtan, stilisztika
- Kommunikáció - üzenet

Történelem:

például:

- Híres TV és/vagy rádióprogramok a történelemben
- A propaganda szerepe a hitleri Németországban
- Szamizdat irodalom

Feladatok

1. feladat

HÍREK ÉS MŰSOROK SZÜLETÉSE

A feladat során a gyerekekkel közösen válasszatok ki egy romákat érintő eseményt vagy témát. Ez lesz az a közös alap, melyet a gyerekek kedvükre, fantáziájukhoz és kreativitásukhoz mérten alakíthatnak.

A gyakorlat célja, hogy a gyerekek kipróbálják a hírkészítést és saját tapasztalataikon keresztül ismerjék meg az abban rejlő lehetőségeket és veszélyeket.

RÁHANGOLÓDÁS

Beszélgetsetek arról, hogy milyen tapasztalataik vannak a hírekben, tv műsorokban, rádióban, interneten megjelenő, romákat érintő témák feldolgozásával kapcsolatban.

Kérdések, melyek segíthetnek téged az előzetes ismeretek föltérképezésében, a gyerekek feladatra hangolásában és aktivizálásában:

- Milyen híreket hallottatok mostanában, ami a romákkal kapcsolatos?
- Milyen forrásokból jutnak el hozzátok a hírek?
- Milyen műsorokban vannak roma szereplők?
- Hogyan ábrázolják a romákat a különböző műsorokban, hírekben?
- Milyen romáknak szóló médiumokat ismertek?
- Milyen tv/rádióműsorokat szerettek? Miért?
- Milyen honlapokat szerettek leginkább? Miért?
- Mire használjátok az internetet?

A ráhangolódást követően gyűjtsétek össze brainstorming módszerrel, hogy milyen romákat érintő híreket, témákat hallottak mostanában. A gyűjtést követően szavazzanak a gyerekek a hírekre/témákra. Ennek módja:

1. Minden gyereknek van három szavazata.
2. A három szavazatot bárhogyon fölhasználhatja, egyesével is szavazhat egy-egy hírre/témára, de akár mindhárom szavazatát is fölteheti ugyanarra.
3. Sorban mindannyian szavazzanak, te pedig a táblán vagy flip charton vezedsz a szavazás állását.

4. A legtöbb szavazatot kapott hír vagy téma kerül földolgozásra, az lesz a közös alap. E választási formának demokratikusabb módja, ha írásban, titkosan kell leadni a szavazatokat, melyeket nyilvánosan fölnyitva és fölolvastva rögzítesz a táblán. Ezzel a verzióval elkerülhető, hogy a csoportnyomás befolyásolja a döntést, vagyis az, hogy az első 5-10 hasonló szavazat után már a csoporttöbbség nyomása és véleménybefolyásoló ereje nyomán a valóságos sokszínűség nem tud megjelenni.

A közösen kiválasztott témát csoportokban dolgozzák föl a gyerekek. Minden csoport ugyanazzal a témával foglalkozik, ám más-más módon: más médium és/vagy műsor mintájára. A feldolgozás módját illetően szabadon választhatnak.

Példák a lehetséges földolgozási módokhoz:

- Hír egy napilapból, például a Népszabadságból, de akár a Blikk-ből is lehet
- Hír valamelyik híradóból
- Riport egy roma kisebbségi tv-műsorból
- Cikk egy roma tematikájú honlapról, például a Romapage-ről vagy a Romnet-ről
- A Mónika show egy témája
- Jelenet a Barátok közt vagy a Jóban Rosszban egy epizódjából

A megszerkesztett anyagot (hírt vagy műsorrészletet) a csoportmunkát követően bemutatják egymásnak. Ezt követően a többi csoport megpróbálja kitalálni, hogy milyen műsor stílusában szólaltatta meg az adott csoport a témát és/vagy milyen médium számára készült a hír. Földolgozás egyetlen kritériuma, hogy az létrejött anyag pozitív üzenettel bírjon!

Adj kellő időt a csoportmunkára. A szükséges idő hosszúsága függhet például a gyerekek korától, a téma összetettségétől, fegyelmezési nehézségektől, óraszámától

A csoportmunka után minden csoport bemutatja a saját anyagát (pl.: fölolvassa a hírt, eljátssza a jelenetet) a többieknek, akik a bemutató után megpróbálják kitalálni, hogy hol jelenhet meg a hír vagy műsorjelenet.

Értékelési szempontok:

- Hogyan érezted magad a közös munka során? Méltatlanul alábecsüljük az érzelmekről való beszélgetést. Nehezen különítjük el az érzelmi okokat és az érzelmen kívüli, objektív okokat, mikor együttműködünk vagy éppen konfliktusunk van valakivel. Ha lehetőség van beszélni az érzelmekről, kezelhetőbbé és érthetőbbé válik a helyzet. Az sem mellékes, hogy az érzelmelek felszínre hozásával általában nyugodtabbá válik az ember, ezáltal a tanulás is könnyebben megy és több élvezetet nyújt.
- Miért azt a feldolgozást választottátok? Hogyan döntött ez el?
- Részt vett-e mindenki a feladatban? Ha igen, hogyan oldottátok ezt meg? Ha nem, miért nem? Szükséges a lehető legtöbb alkalommal nyíltan beszélgetni arról, hogyan is zajlott az együttműködés. Erre azért van szükség, mert éppen a "HOGYAN?" az a terület, ahol a hétköznapiak során hátrányba kerülnek a roma származásúak. Rengeteg döntést hozunk nap-nap után, ám gyakran elfeledkezünk arról, minden érintettnek lehetőséget bizottságunk elmondani a véleményét, föltenni a kérdését. Számos lehetőségtől vágjuk el magunkat akkor, ha ezt elmulasztjuk. Továbbá a konfliktusok nagy része is megelőzhető, ha nem mások feje fölött születnek a döntések.
- Volt-e valamiben vita közöttetek a csoportmunka során? Ha igen, mivel kapcsolatban? Hogyan jutottatok egyezségekre? Ha nem jutottatok, mi lehet ennek az oka?
- Okozott-e valami meglepetést a feladat során?
- Okozott-e valami nehézséget? Kihez fordultál akkor segítségért? Miért?
- Nagyon fontos készség annak fölismerése, amikor nehézségbe ütközünk, valamint az, hogy mihez kezdünk ekkor, tudunk-e tanácsot, segítséget kérni. Érdemes erre kimondot-

tan fölívni a gyerekek figyelmét, hiszen napjainkban egyre inkább a csoportos munkavégzéshez szükséges készségek és képességek azok, melyekre a felnőtt életünk során szükségünk lesz.

- Mi volt számodra a legérdekesebb benne?
- Szerinted melyik csoporté volt a legérdekesebb előadás? Miért?

2. feladat

OTTHON AZ INTERNETEN

A feladat célja, hogy a gyerekek úgy ismerjék meg az internet adta lehetőségeit, hogy közben saját identitásuk megjelenítésén, sokszínűségén, részletein is gondolkodnak, vitatkoznak.

A gyakorlat során a gyerekek elkészítik saját közösségük (roma kisebbségi csoport, osztály vagy iskola) honlaptervét.

RÁHANGOLÓDÁS, ELŐZETES ISMERETEK FÖLTÉRKÉPEZÉSE, AKTIVIZÁLÁSA

Mielőtt belefognátok a munkába érdemes beszélgetni az internetről, a gyerekek internetezési szokásairól, érdeklődésükről.

Kérdések, melyek segíthetnek téged az előzetes ismeretek föltérképezésében, a gyerekek feladatra hangolásában és aktivizálásában:

- Ki használja közületek az internetet?
- Mi mindenre lehet használni?
- Milyen oldalakat szoktatok használni? Mire?
- Mi volt számotokra a legérdekesebb élmény az internettel kapcsolatban?
- Okozott-e már meglepetést az internet?
- Milyen veszélyeket rejt az internet? Mennyire lehet megbízni abban, amit az interneten találtok? Honnan lehet vajon tudni, hogy igaz-e az ott talált információ?
- Volt már olyan, hogy kínos helyzetbe kerültél az interneten?
- Van-e olyan, amit tilos csinálni az interneten?
- Van-e közületek valakinek saját honlapja?

Érdemes projektort használni, ha lehet, és közösen megnézni roma tematikájú vagy a gyerekeket bármilyen okból érdeklő honlapokat. Néhány szempont, ami segíthet az adott oldal elemzésében:

- Mi az oldal célja?
- Milyen a hangulata az oldalnak? Miből következtetsz erre?
- Ki a célcsoportja az oldalnak? Miből következtetsz erre?
- Keressetek meg valamilyen információt a honlapon! Például egy szervezet esetében: hol található?
- Mennyire volt könnyű információhoz jutni a honlapon? Miért?
- Milyen aloldalakkól áll? Szerinted miért?
- Milyen aloldal lehetne még ezen a honlapon az oldal céljaihoz igazodva? Te milyen aloldalt tennél még a honlapra?
- Van olyan, amire szerinted nincs szükség? Miért?

A honlaptervező munka több körből áll, melyben Rád ismét a koordinátor szerepe vár.

1. Döntések el közösen, hogy milyen közösség számára készítetek honlapot. Érdemes érveket és ellenérveket gyűjteni a különböző csoportok (roma származású tanulók, osztály, évfolyam, iskola, település stb.) szerint. Az érvelést követően hozzatok konszenzusos döntést. Konszenzusos döntés akkor születik, ha minden résztvevő véleményét kikéri a közösség. A konszenzus nem egyenlő a kompromisszummal, hiszen a konszenzus során a különböző vélemények eredőjében egy olyan döntés jön létre, mely nem lemondással, hanem együttműködéssel születik.

2. Ezután brainstorming módszerrel gyűjtsétek össze, hogy milyen elemeket, témákat tartalmazzon az oldal
3. Alakítsanak a gyerekek 3-4 fős csoportokat, melyek közösen dolgozzák ki az altémákat.
Például:
 - a. Logó/címer
 - b. Főoldal
 - c. Hírek
 - d. Tagok
 - e. Képgyűjtemény/dalgyűjtemény
4. Mutassák be a gyerekek egymásnak, hogy az egyes csoportok mit dolgoztak ki saját részfeladatuk elvégzése során
5. Miután az összes csoport bemutatta a saját tervét, véleményezzék a tanulók egymás munkáját. Ebben a fázisban jelentős a felelősség, hiszen úgy kell moderálnod a beszélgetést, hogy a vélemények a közös munkát segítsék, senkit ne érjen bántó, a személyének szóló kritika. Erre alkalmas technika, ha a közös megbeszélés elején megállapodtok a keretekben:
 - Mindenki véleményét végighallgatjuk
 - Nem egyszerre, hanem egymás után beszélünk
 - Egy valaki moderál, ő ad szót

Adott időkeretben zajlik a vita – ez abban segít, hogy ne váljon parttalanná. Még akkor is érdemes így szervezni, ha nem sikerül mindent megbeszélni. Ebben az esetben újabb alkalommal lehet folytatni a közös megbeszélést.

Mindenki elmondhatja véleményét, de érdemes úgy fogalmazni, hogy: „én úgy érzem...”, „én azt gondolom...”, „nekem az a véleményem...”, „szerintem...”

Sosem a másik személyéről mondunk véleményt, minden esetben csak az adott ötletről, kezdeményezésről. Például: „Szerintem ez nem jó ötlet mert...”, „Szerintem jobb lenne úgy, ha...”
6. Ezután véglegesítésre kerül a honlapterv
7. Végül beszéljétek meg közösen a munka tapasztalatait! Amennyiben lehetősége van az iskolának, csoportnak, érdemes valóban megcsinálni a honlapot! Az oldal fönntartása, folyamatos frissítése, szerkesztése sok tapasztalatot és ismeretet nyújt a gyerekek számára.

Elemzési szempontok:

- Hogyan érezted magad a közös munka során? Méltatlanul alábecsüljük az érzelmekről való beszélgetést. Nehezen különítjük el az érzelmi okokat és az érzelmeken kívüli, „objektív” okokat, mikor együttműködünk vagy éppen konfliktusunk van valakivel. Ha lehetőség van beszélni az érzelmekről, kezelhetőbbé és érthetőbbé válik a helyzet. Az sem mellékes, hogy az érzelmelek felszínre hozásával általában nyugodtabbá válik az ember.
- Mi volt a cél?
- Mi volt a feladat? Tapasztalat, hogy gyakran összekeverjük a feladatot a céllal. A célok kijelölése aszerint alakul, hogy mi számunkra a fontos a feladatban: mi a prioritás, mit tekintünk sikernek. Feladat és cél - nem mindig választható persze el egymástól - megfogalmazása segít a motiváció megteremtésében, abban, hogy valóban magunkának érezzük a feladatot. Azáltal, hogy azonosítjuk a szerepünket a feladatban, maga a feladatvégzés is nagyobb eséllyel lesz sikeres.
- Mennyire sikerült elérni a célokat?
- Mennyire/Hogyan használja föl a honlap a cigányság kulturális elemeit?
- Kiknek szól elsősorban a honlap (elsődleges célcsoport)? Hogyan sikerült ezt megjeleníteni?

- Kiknek szól másodsorban a honlap (másodlagos célcsoport)? Hogyan sikerült ezt megjelelníteni?
- Hogyan lehetett volna sikereesebb a közös munka?
- Mi volt a jó abban, ahogyan a feladatot elvégeztétek?
- Volt-e vita a csoporton belül valamiről? Ha igen, miről? Ha nem, miért nem? Hogyan rendeztétek a vitás kérdést?
- Részt vett-e mindenki a feladatban? Ha igen, hogyan szerveztétek meg? Ha nem, miért nem?
- Okozott-e valami meglepetést a feladat során?
- Okozott-e valami nehézséget? Kihez fordultál akkor segítségért? Miért?
- Mi volt számodra a legérdekesebb benne?
- Szerinted melyik csoporté volt a legérdekesebb részfeladat? Miért?

A tanulók demokratikus vitára sarkallására és moderálására alkalmas módszer:

- Rendkívül sokat segít, ha már a feladat legelején bevonod a gyerekeket. Nem kell anarchiától tartanod, ha közösen állapodtok meg a keretekben, és az ő kívánságaik, szempontjaik is érvényesülnek. Állapodjatok meg a keretek mellett abban is, hogy ki mit vár és vállal az adott feladattal kapcsolatban – téged is beleértve!
- A közös megbeszélés során figyelj, hogy mindenki elmondhassa, amit szeretne – moderálj. Így lehetőséget adsz a csendesebb gyerekek számára is, hogy elmondhassák a véleményüket és őket is jobban megismerjék a hangosabbak. Ez sokat segíthet az előítéletek csökkentésében.
- Ne legyenek tabu témák. Egy közösség életét bemutató honlap – de bármely más téma terület is – számos olyan részletet tartalmazhat, melyről nem illik beszélni. Kár. Ami a gyerekeket foglalkoztatja, azzal így is úgy is foglalkozni fognak – érdemes segíteni, terelni őket ebben a folyamatban. A cigány kultúrát és társadalmi viszonyokat is rengeteg elhallgatás övezi, mely csak gerjesztője a kölcsönös előítéleteknek és a téves információáramlásnak.
- Kiváló eszközöd lehet a humor!

A tanulók gyűjtőmunkájának motiválására és koordinálására alkalmas módszer:

- A gyűjtőmunkára elegendő, de nem túl sok időt érdemes biztosítani. A szűk időkeret a szervezési, feladat-megosztási, kölcsönös felelősségi körökre hívja föl a figyelmet. Vigyázni kell ugyanakkor, hogy túl kevés időt se adj, mert akkor pedig az esélytelenség érzése csökkenti a teljesítményt.
- Érdemes mindig döntési szabadságot hagyni a gyerekeknek, hogy a rendelkezésre álló lehetőségek közül melyikkel szeretnének foglalkozni. Te csak a kereteket add meg, amelyekben aztán ők szabadon mozoghatnak, válogathatnak a lehetőségek között. A keretek megadásakor azonban nagy a felelősséged: ekkor tudsz gondoskodni arról, hogy ismeret- és készségbővítésre is sor kerüljön a munka során, ne csak jó mulatság legyen.
- A szabad témaválasztás lehetőséget ad az önkéntes csoportalakításra is, mely szintén motivációs eszköz.
- A keretekben előzőleg szükséges közösen megállapodni. A keretek/szabályok kialakításába mindenképpen vegyenek részt a gyerekek is, hiszen ezen szabályok betartására kéred őket. Ha magukénak érzik a szabályokat és célokat – ennek kulcsa, hogy véleményüket kikéred, közösen alkotjátok meg őket –, akkor egymástól is elvárják betartásukat, egymást is ösztönzik a munkára. Ennél nagyobb motiváló és közösségformáló erő pedig kevés van.
- Amennyire csak lehetséges, mindig olyan feladatot adj a gyerekeknek, melynek kézzel fogható eredménye van. Az elképzelt, kidolgozott tervek és munkafolyamatok akkor válnak igazán izgalmassá, ha lesz is belőlük valami.
- A munka eredménye föltölthető ezen honlapra is!
- Mutass pozitív példákat, de ügyelj rá, hogy ne egy már előzőleg létrehozott dolgot kelljen újra létrehozniuk, megismételniük.

- Vigyázni kell, nehogy sérelem érjen a feladat során valakit: gyereket vagy a kérdezett személyt. Ha ennek esélyét látod, a tiltás helyett inkább kezdeményezz erről beszélgetést az érintettel vagy ha olyan a helyzet, az egész csoporttal közösen. A fájdalmak és sérelmek lehetősége jelen van ebben a témakörben is, lehet róluk beszélni, hiszen az élet velejárói. Az elhallgatásnál, tabusításnál alig van ártalmasabb és alattomosabb dolog.

1. számú melléklet - A magyarországi cigányok nyelvi csoportjai

Létszámuk: kb. 600 ezer fő

ROMUNGRÓK (71%) /kárpáti cigányok/

Nyelvük: a romani kárpáti cigány nyelvjárása, de csak nyelvszigeteken pl. Versend, Csobánka

Hagyományos foglalkozásaik: zenészek, vályogvetők, szegkovácsok

Lakóhelyük:

Pl. Budapest és környéke

- a Balaton északi partja (pl. Pomáz, Zsámbék)

- a Dunántúl (pl. Pécs, Mohács, Babócsa)

(Forrás: Erdős Kamill Cigánytanulmányok (Békéscsaba, 1959), Pálmáiné dr. Orsós Anna nyomán)

A romungrók, vagy másképpen magyar cigányok, (hétköznapi nyelvhasználatban muzsikások) anyanyelve a magyar. Elnevezésük a következőképpen jött létre: rom=cigány ember, férfi (romani nyelven), ungro=magyar (romani nyelven), tehát magyarországi cigány ember. Elnevezésüket az oláh cigányoktól kapták, akiknek anyanyelve a romani. Ez az etnikai alcsoport érkezett a legkorábban (XV-XVI. század) a Kárpát-medencébe. Az a cigány nyelvjárás, amellyel ide érkeztek, ma már csak nyomokban található meg olyan kis nyelvi szigeteken, mint pl. Versend (Baranya megye), vagy Nógrád megye apróbb falvaiban: ez az úgy nevezett kárpáti dialektus. Etnikai identitásukat megőrizték, kultúrájukról mégis keveset tudunk. Ennek több oka van, leglényegesebb mégis, hogy a kutatók (néprajzi, antropológiai, szociológiai) nem tartották elég érdekesnek, különlegesnek őket, hisz kevésbé szembeötlő különbségek mutatkoznak máig a környező társadalom kultúrájával. A romológia területén ez a probléma máig nem megoldott, hiszen lélekszámban a legnagyobb alcsoportról van szó, mégis a legkevésbé feltárt, ismert közösség.

(Forrás. Magyar Elektronikus Könyvtár honlapja)

OLÁH CIGÁNYOK (21 %) (kolompárok)

Nyelvük: a romani nyelvjárásai (kb. 13)

Hagyományos foglalkozásaik: lókereskedők, rézművesek, fémművesek, üstfoltozók, szőnyegkereskedő, kovácsok, köszörűsök, sátorosok stb.

Lakóhelyük: az egész országban szétszórótan élnek (főleg városokban)

(Forrás: Erdős Kamill Cigánytanulmányok (Békéscsaba, 1959), Pálmáiné dr. Orsós Anna nyomán)

Az oláh cigány csoportba azokat (itt helyes a roma elnevezés!) soroljuk, akik beszélik a romani nyelvet. Az oláh cigányok a XIX. század közepétől, a független Román Királyság megalapítása után vándoroltak Moldvából Erdélybe, majd onnan Magyarországra. Egyes csoportjaik (például a pesterzsébeti colárik) csak az I. világháború után kerültek hazánkba. Az oláh cigány csoportba tartozók több etnikai alcsoportba sorolhatók, főleg foglalkozásuk és etnikai hovatartozásuk szerint. A cerhárik, azaz sátorosok és csurárik, azaz rostakészítők oláhcigánynak tartják magukat, sokan közülük kiterjedt erdélyi rokonsággal is rendelkeznek, de meg kell említenünk a mashari (halász), colári (szőnyeges), khelderári (házzal rendelkező), gurvári (késes) etnikai egységeket is. (Az Alföld déli részein élő gurvárik szórványai nem tartják magukat oláhcigánynak.) Magyarországon túlnyomórészt a lovárit beszélik a romani anyanyelvű emberek, így hazánkban ez lett a sztenderdizálódott nyelv. Feltételezések szerint több olyan oláh cigány alcsoport létezik még Magyarország területén, amelyek összeírása, feltárása máig nem történt meg annak ellenére sem, hogy a kutatások túlnyomó része az oláh cigány közösségekben történt. Néprajzi szempontból a magyarországi cigányok legjobban feltárt etnikai csoportja. (Mivel

életformájuk, viseletük és nem utolsó sorban nyelvük eltért a magyarországi népektől, éppen ezért a kutatók hamar felfigyeltek rájuk és kedvelt kutatási terepnek számított az oláh cigányok által lakott terület.)

A Dél-Dunántúlon használt oláh cigány terminust nem mindig a romani nyelvet beszélőkre használják, sokkal inkább a beás cigányokra, ez sokszor félreértésekhez vezethet a gyűjtés során, hisz ha valakiről azt mondják, hogy oláh cigány, ezen a tájon lehet beás is. A névhasználat oka a „román” népnév egykori változata („oláh”), így hát az archaikus román nyelvet beszélő beást is nevezik így.

Rom: cigány férfi; roma ennek a többes száma. Szigorú értelemben csak a romani nyelvet beszélők lehetnek romok. Tehát ha a politikai, vagy közéleti szinten romákról beszélnek, akkor nem beszélnek a beásokról, akik magukat cigánynak mondják, és nem beszélnek a romungrókról, akik magukat szintén cigánynak tartják. A beások és romungrók körében sértés számba is mehet, ha őket romának titulálják. Éppen ezért szerencsésebb minden helyzetben a cigány szót használni.

(Forrás. Magyar Elektronikus Könyvtár honlapja)

BEÁSOK (8%)

Nyelvük: a román archaikus nyelvjárásai

Hagyományos foglalkozásaik: teknővájás, fakanálkészítés, kosárfonás

Lakóhelyük: a Dél-Dunántúlon főleg Somogy, Tolna, Zala, Baranya megye, a Tiszántúlon Tiszafüred, Tiszadada környéke

(Forrás: Erdős Kamill Cigánytanulmányok (Békéscsaba, 1959), Pálmáiné dr. Orsós Anna nyomán)

Minden kisebbségben élő csoportra jellemző, hogy huzamosabb időt eltöltve egy bizonyos területen nyelvcsere esnek át, miszerint addig beszélt nyelvüket felcserélik az adott helyen használt többségi nyelvre. Ez igaz a magyarországi beás cigányokra is. A beások egyéni, de jellegében tiszta román nyelvjárást használnak, archaikus román nyelven beszélnek, melyben nem található cigány (romani) eredetű szó. A beás cigányok a Délvidékről, nyelvjárásuk jellege alapján a Bánságból kerültek Magyarországra. A magyar köznyelvben a beás cigányokat legtöbbször teknővájó cigányoknak említik, illetve a Dunántúlon használják az oláh cigány elnevezést is, amely félreértésekhez is vezethet. A beások a hazánkba legkésőbb betelepülő cigány etnikai csoport, az 1800-as évek végén, sőt az 1900-as évek elején érkeztek a mai Magyarország területére. Túlnyomó többségük a dél-dunántúli térségben él. Nyelvészeti szempontból a beásoknak három alcsoportja ismert: árgyelán (erdélyi), muncsán (munténiai) és ticsán (tiszai) dialektust beszélők, amely közül az árgyelán a legelterjedtebb.

A Dél-Dunántúlon használt oláh cigány terminust nem mindig a romani nyelvet beszélőkre használják, sokkal inkább a beás cigányokra, ez sokszor félreértésekhez vezethet a gyűjtés során, hisz ha valakiről azt mondják, hogy oláh cigány, ezen a tájon lehet beás is. A névhasználat oka a „román” népnév egykori változata („oláh”), így hát az archaikus román nyelvet beszélő beást is nevezik így.

Rom: cigány férfi; roma ennek a többes száma. Szigorú értelemben csak a romani nyelvet beszélők lehetnek romok. Tehát ha a politikai, vagy közéleti szinten romákról beszélnek, akkor nem beszélnek a beásokról, akik magukat cigánynak mondják, és nem beszélnek a romungrókról, akik magukat szintén cigánynak tartják. A beások és romungrók körében sértés számba is mehet, ha őket romának titulálják. Éppen ezért szerencsésebb minden helyzetben a cigány szót használni.

(Forrás. Magyar Elektronikus Könyvtár honlapja)

A magyarországi cigányok nyelvi csoportjaiból minden csoport a felkészüléséhez szükséges részt kapja meg, beszámolóik után összesítétek az adatokat az alábbi szempontok szerint:

2. melléklet - példa az iskolai jogsérelemre

Szeretnénk plusz segítséget nyújtani a munkádhoz, és az óravázlat földolgozásához:

Diákokat érintő jogok - szemelvénytípusú:

- emberi jogok
- állampolgári jogok
- mindenkinek jog van az oktatáshoz és művelődéshez
- nemzeti, illetőleg etnikai hovatartozásának megfelelő nevelésben és oktatásban részesüljön
- különleges intézkedéseket kell tenni minden gyermek és fiatalok védelmére, illetve megsegítésére
- mindenkinek joga van arra, hogy a testi és lelki egészség elérhető legmagasabb szintjét élvezze
- a gyermekeknek és a fiataloknak különleges védelemre van joguk azokkal a fizikai és morális veszélyekkel szemben, amelyeknek ki vannak téve
- az emberi méltóság tiszteletben tartásával szabadon véleményt nyilvánítson minden kérdéssel, az őt nevelő és oktató pedagógus munkájáról; az iskola, kollégium működéséről, továbbá tájékoztatást kapjon személyét és tanulmányait érintő kérdésekről, valamint e körben javaslatot tegyen, továbbá kérdést intézzen az iskola, a kollégium vezetőihez, pedagógusaihoz, az iskolaszékhez, a kollégiumi székhez, s arra legkésőbb a megkereséstől számított harminc napon belül – az iskolaszéktől, kollégiumi széktől a harmincadik napot követő első ülésén – érdemi választ kapjon

Példa az iskolai jogsérelemre:

„Több házirendben tapasztalható az a törekvés, hogy az erkölcsi, etikai, ízlésbeli szabályok és a jog által szabályozott területek a szövegben jól láthatóan külön legyenek választva. Egy szakképző iskola házirendje külön fejezetben ismerteti a tanuló jogait, külön fejezetben kötelességeit, és egy harmadik fejezetben azokat az etikai szabályokat, amelyeknek a Mit vár tőled az iskola? címet adták. E körülmények szerkesztésre valló elrendezés ellenére az etikai fejezetbe bekerült olyan passzus, mely szerint „az iskola területén a mobiltelefon használatát nem engedélyezzük”: erről nem lehet tudni, hogy jogi eszközökkel is szankcionálja-e az iskola, ha valamely diák (tanár?) a felszólítás ellenére is telefonál, vagy csak rosszalló pillantások keresztüztüzebe kerül a szabályszegő. A vizsgált iskolák házirendjei között található olyan, amely bevezetőjében felhívja a figyelmet arra, hogy „a közönséges beszéd, az agresszív magatartás, a köz- és magántulajdon elleni vétség rossz hangulatot teremt, csökkenti az egymás iránti bizalmat, ezért határozottan elítéljük és büntetjük”. A mondat első részében szereplő állítás igaz, ám a nevelés szempontjából tévút valamiféle rossz hangulatra hivatkozni egy jogi dokumentum szövegében ahelyett, hogy a házirend megfogalmazója az agresszív magatartást vagy a lopást, rongálást azért óhajtana szankcionálni, mert az jogsértő!

És végül, általában nem derül ki, hogy az egyes fegyelemsértéseket hogyan szankcionálja az iskola, ezért felesleges megemlíteni a dohányzást, alkoholfogyasztást, késést, igazolatlan hiányzást. Hiszen mi is történik akkor, ha a diák dohányzik, alkoholt fogyaszt a vécében, késik vagy igazolatlanul hiányzik? Semmi? Nyilván nem így van, bizonyára létezik valamiféle megszokott büntetés, megszokott fokozatokkal. Akkor viszont minek felsorolni e kihágásokat a házirendben? E dokumentumokat olvasva az az érzésünk támad, hogy az iskola nem meri felvállalni a jog nyelvezetét egy jogszabályban, pironkodva ír szankciókról, gondot okoz számára pedagógia és jog elválasztása. „Az a diák, akire lopás, kábítószer-fogyasztás, társainak fizikai bántalmazása bizonyítható, méltatlan társai bizalmára, és ezért kizárja magát az iskola közösségéből” - írja az egyik házirend. Nem! Azért zárja ki magát, mert egy - remélhetőleg szabályszerű - fegyelmi eljárást követően úgy dönt a tantestület, hogy eltávolítja őt az iskolából. Bizalom hiányában még bárki tehet értelemesít bármely oktatási intézményben.”

A részlet Ligeti György – Gyűjtős című könyvéből származik. / LIGETI György – Gyűjtős: Iskola, demokrácia, civilizáció, Új Mandátum kiadó, 2003., letölthető: <http://mek.oszk.hu/01500/01575>

3. számú melléklet **Ahogya egy mai fiatal látja**

(Részlet Györffy Iván egyetemistákkal készített interjúsorozatából. *Mozgó Világ*, 1998/1. 54–55. o.)

P. A. (23 éves fiú, ELTE BTK, magyar-történelem szakos) Két kisebbség kelt bennem kimondottan kellemes érzéseket: a négerok meg a zsidók. Ha meglátok egy négert, valahogy olyan bizalomgerjesztő. Nem tudom, miért van ez. Talán a bőrszíne ébreszti az emberben, hogy melegszívűnek gondolja. A zsidó pedig egy érdekes kultúra. Néha idegesítően kihangsúlyozza a különállását. A fajj öntudatot nagyon elítélem bennük épp úgy, mint a nácikban. De ha arra gondolok, milyen szép zsidó nők vannak, én igazán kedvelem őket. A többi kisebbséggel igazából még nem volt semmi kapcsolatam. A svábok ügyesebb és szorgalmasabb emberek – ha általánosnak vélem azt a jelenséget, amit a szülőhelyem melletti faluban látok. Oroszok, ukránok esetén arra gondolok, hogy ha szegény, akkor megbízhatatlan, ha nagyon gazdag, akkor bűnöző. A kínaiakkal több pozitív élményem van. Náluk is van maffia, de annyi hagyomány és szorgalom él bennük, hogy azt mindenképpen értékelni kell. Az arabokkal úgy vagyok, mint a cigányokkal: igazából idegenkedem tőlük, mert más a kultúrájuk. Negatív ingerek értek már cigányok részéről, például hangoskodás vagy lökdösődés egy külvárosi villamoson, de annyira nem voltak negatívok, hogy emiatt valami utálat kifejlődött volna bennem. Ezt lehet annak a számlájára írni, hogy más kultúra és nekik ez a természetes. Ezt ki kell bírni. Az ember gyakran találkozik ilyen figurákkal, egy nagyvárosban rengetegféle ember össze van zárva. Én is idegesítő lehetek más kultúrák képviselőinek. Nem tudom elképzelni, hogy bárki is előítélet-mentes lenne. Biztos az én számon is kiszaladt már olyasmi, hogy ezek a hülye cigányok. De általában azt mondom, amire tanítottak, és ami igaz is: nem szabad általánosítani. Ebbe a csapdába pedig majdnem mindenki beleesik. Mert a cigányok szenvedélyesek, könnyen barátkoznak és hirtelen haragúak, ha már az ember általánosít. Jó a zenei érzékük, komfortfokozat-igényük pedig kevesebb. Lehet, hogy ez utóbbi csak a szegény, józsefvárosi cigányokra jellemző, akiket én ismerek. Ha gazdagok, akkor pedig másfajta az ízlésük: az élénk színeket kedvelik. Nem mondom, hogy ez ronda, hanem hogy én nem vennék fel olyan ruhát, mint egy cigány férfi. Ha nekik ez jó, engem igazából nem zavar. Azután kevésbé vagy másképp tervezik meg az idejüket, mint mi. Talán náluk több lehet az üresjárat egy napon belül: olyan sziesztázó a hangulat néha a Józsefvárosban, mint Szicíliában. Ha nem bántanak senkit, akkor ez egy kedves dolog. Továbbá nincs kifejlett érzékük a pénz megtartásához, és könnyebben is kérnek kölcsön idegenektől.

4. számú melléklet Versek a cigányokról

Pásztor Béla: Cigányok

Elfolyt már a hízók vére,
Elmúlt március is végre.
Egy ijedt lúd nagyot gágog.
Megérkeztek a cigányok,
Kik télidőben szirtodúban,
Pipafüstben ültek búsan,
Most tolongnak a határból,
Mint levél a száraz ágról.

Elől egy rossz sátraskocsi;
Bakján banya csibukot szí.
Háncskötélen rúdja megett,
Ürestőgyű kecske megeg.
Versenyt lármázik a kordé
Kerekével a sok purdé
Hogy kihullt az anyaölből,
Vigasztalan, éhen bömből.

Apjuk, bátyjuk sem
csendesebb.
Övükben kés, arcukon seb
S rossz sorsáért a sok oláh,
Mintha csak egymást okolná,
Mint az üllő és a pöröly,
Ifja-véne együtt pöröl.

És a nőkön sárga pruszlik.
Rokolyájuk porban úszik.
Barna combjuk ki-kivillan,
Bokájukon kösöntyű van.

Csupa rontás, ahogy csörren;
Hull a baromfi a csűrben.
Poshad a víz, eb rí s néhol
Már a tyúk is kukorékol.

Falunk népe lobbal kifut,
Závározni ajtót-kaput,
S hogy dugdossák kapzsi nénék,
Talmi holmi így lesz érték.
Tört gereblye, korhadt teknő.
Lyukas fazék becse megnő.
S mert veszendő, mind úgy
csillog,
Mint az égről hulló csillag.
Még a szemétdomb is kigyúl,
Ha a tolvaj utána nyúl,
És a vízből fogott csizma
Sem gazdátlan, az is kincs ma,
Ameddig csak nem áll tovább,
Ki mezítláb jött, - mezítláb.

De hol elment a karaván,
Kapu nyílik kapu után.
Ami lom volt, elborultan
Hever újra lenn a sutban.
Lánc nem csörren, eb nem
ugat...
Ó szegénység, ez az utad!
Te előtted aranyhegyek,
Kormos fű a lépted megett.

(1939)

Kosztolányi Dezső: Cigányok

Káromkodók, csúszók-mászók, hizelgők,
lágyselymü, kék-sötét a hajzatuk.
Lustán pipáznak, vájva ócska teknőt,
mind éles ész, tolvaj, csaló, hazug.
Nyútt ködmönükbe furcsa, régi kártya.
Lakóhelyük szennyes, dohos vacok,
az agg a vályogot könnyezve gyártja
s arany-hegyek regéin andalog.
Álmuk hizott malac, kövér csibe
s pokoltüzű szemük vad mélyibe
vér, bűvölet, arany-, ezüst-mese.
S a hold világos, kékes éjszakáján
az útra bámul az örült cigánylány
és nézi, jő-e herceg-kedvese.

Gál Farkas: Cigányok

De ki adhat feloldozást nektek,
Devla-hitűek, böggők húrjain táncolók,
virágos szoknyában kavargók, nyekkentve
kurjongatók, kik elszívjátok a
lecsapott galamb vérét, kanalat nyeltek
a cellákban s feltüzelitek a létrát,
melyet lenyújtunk nektek a nyomor
ásott kútjaiba, hogy onnan feljöhessetek,
kik eladjátok a gyerek könyveit, hogy
fröccsöt igyatok s fekete isteneitek
káromolva tántorogtok haza az éjszaka alagútjain

Mi lesz így veletek pizskafa-karcsú lányok
hollófekete legények, földarcú gyermekeim?
(1974)

Szabó Lőrinc: Sokféle nép

Sokféle népet láttam. Dáridó
a magyarnak! A vásáros zsidó
titokzatos volt, göndör pajeszét
csúfolták és nevelték eszét.
A város végén sátoros cigány -
"Vigyázz, még ellop!" Mondta az anyám,
"kivágja a nyelved és úgy kényszerít,
hogy koldulj neki!" Nagy, nyurga, szelíd
drótostót lépegetett halina -
nadrágjában, tündöklő bádógok
zörögtek a hátán, üveglapok,
csirizes doboz - messzi föld fia,
látszott, milyen jól esett neki a
leves, amit a négy pénzhez kapott.
De legérdekesebb a köszörűs
szerszáma volt, a korong: az a tűz,
amely a forgó kőből pattogott,
poklot kötött össze és csillagot!
(1947)

Kassák Lajos: Cigányok és veszedelem

Halacskák gyöngyházteste
fénylik a hínárban.
Halászok hárman
evezenek szembe az árral.
Ki munkát vállal
ezen az éjszakán
halált vállal.

Nem indulnak a cigányok
szalmában alszanak.
Mit nekik a halak!
Asszony mellén a fejük,
ha lehet cicáznak velük
s ha kisüt a napocska
könyörül rajtuk fekete Istenük.

Forgács Antal: Gyerekkor (részlet)
Cigányok

A cigányokról eddig nem beszéltem,
szegényektől, jaj, istenem, de félttem,
amint jöttek rongyokba burkolódzva,
a foghíjas kerítésnél lopódzva.

Kéregettek, s árultak
mindenfélét:
gombát, vasszeget s óriás facsészét,
hajuk között az éjszaka szikrázott,
és szén-szemük ijesztően parázslott.

Gyereket esznek, tartotta a fáma,
s kire ránéznek eltörik a lába,
a vérivástól barnult meg a bőrük,
futottam is, ahogy tudtam, előlük.

Egyszer aztán eggyel szembe akadtam,
hirtelen jött, már el nem szaladhattam,
csodaként néztem, eltátva a szájam,
ő is rám nézett, s nem tört el a lábam.
(1937)